

MASTERPLAN OPERA ANTWERPEN

architectenburo ro berteloot:

annelies hoes

elke tutelaars

kathleen nuyens

maya schodts

sofie demeyere

architectenburo Ro Berteloot	st pietersnieuwstraat 109, 9000 gent	nieuwbouw & restauratie
------------------------------	--------------------------------------	-------------------------

arcade	rucaplein 2, 2610 wilrijk	stabiliteit
--------	---------------------------	-------------

technum nv	leiepark 18, 9051 gent	technieken
------------	------------------------	------------

inhoud

concept

ingrepen

functies

circulatie

visualisatie

nota's

concept

oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

historisch gegeven en nieuwbouw met bijhorende functies
functies met natuurlijk licht ← → functies zonder natuurlijk licht

historische gevels ← → nieuwbouw

integratie nieuwbouw

krachtlijnen van historische
gevels verbinden door nieuwe
stalen structuur

glazen gevel = vlies

gevel + inspringing

eenheid historisch gegeven en
nieuwbouw

flexibiliteit

functionaliteit
organisatie

volume = scheiding tussen
centrale circulatie en open
ruimte

volwaardige schakel tussen
de 2 oude delen door
nieuwe ruimte

wisselwerking tussen historische en nieuwbouw

ruimtelijkheid

open ruimte

vide

glazen gevel

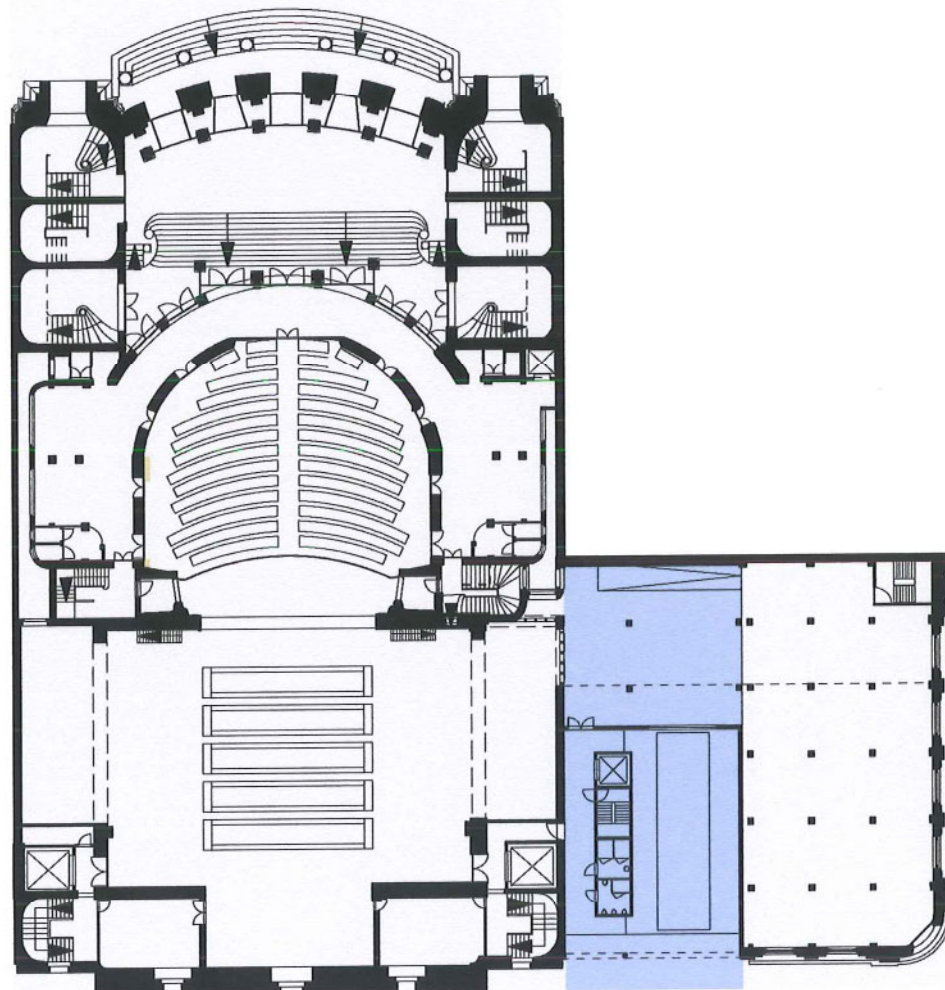

sfeerbeeld

historisch deel

nieuwbouw

nivo 1

schaal 1/500

ingrepen

oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

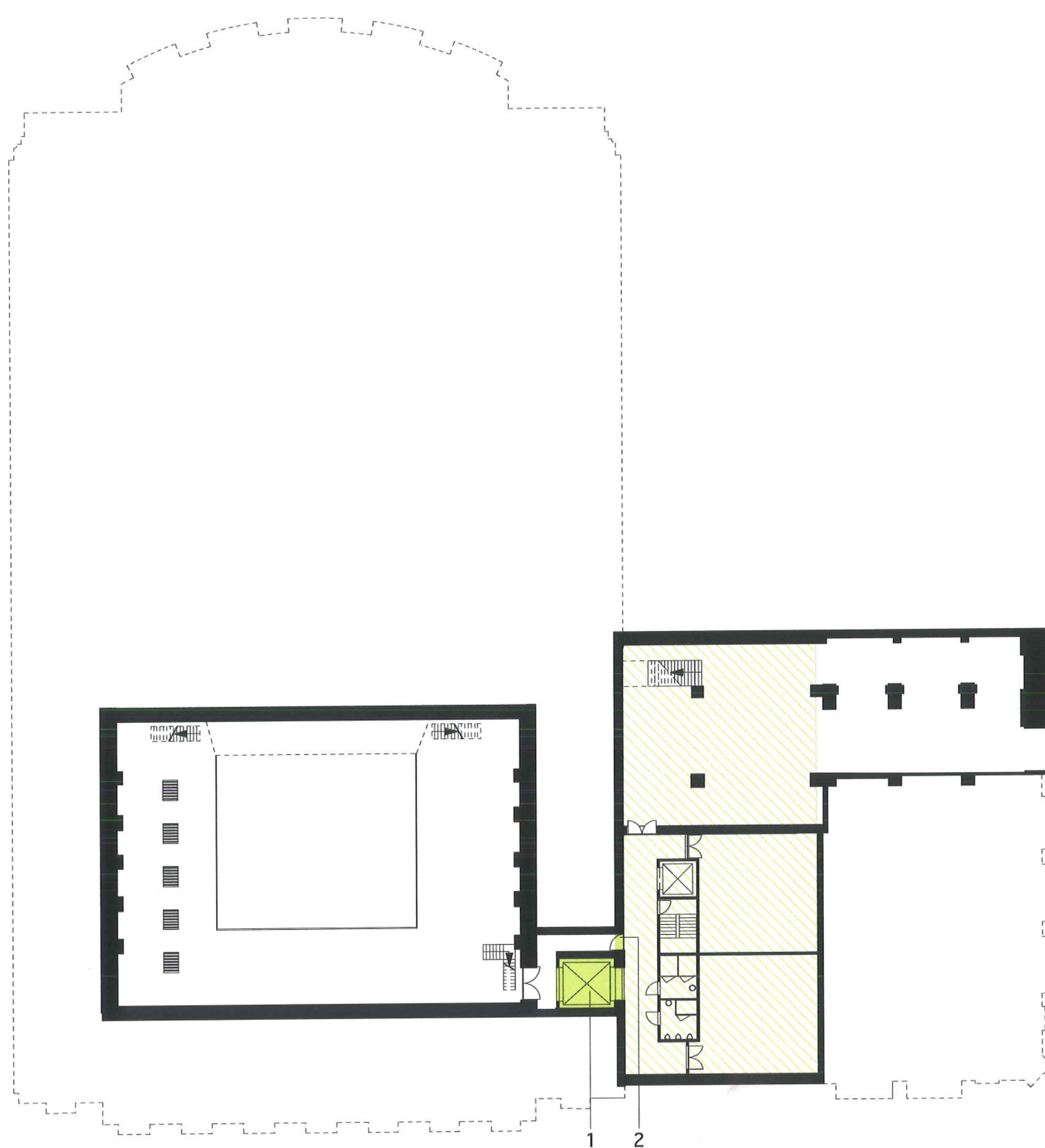
ingrepen

uitgangspunt: zoveel mogelijk van het historisch gebouw blijft behouden, enkel daar waar nodig gebeuren ingrepen

 nieuwbouw

 bestaande toestand

1. aanpassen van lift rechts van scène om toegankelijkheid van ondertoneel te verhogen
2. voorzien van doorgang tussen nieuwbouw en bestaand gebouw

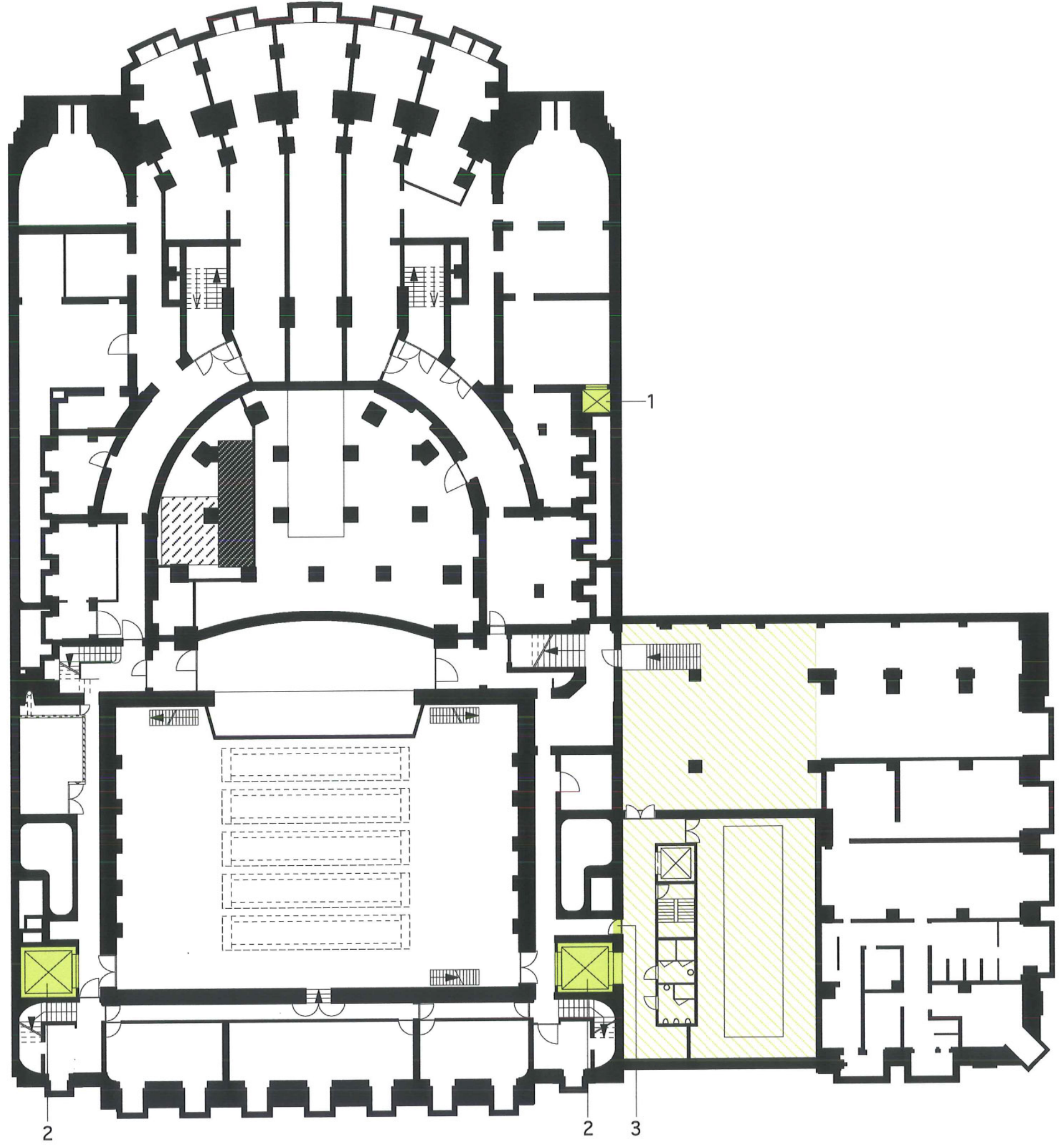

nivo -2

schaal 1/250

oper Antwerpen
15 januari 2002

ingrepen

uitgangspunt: zoveel mogelijk van het historisch gebouw blijft behouden, enkel daar waar nodig gebeuren ingrepen

- nieuwbouw
- bestaande toestand

1. plaatsen van lift voor mindervaliden en dienstpersoneel in publiek gedeelte
2. plaatsen van lift links en rechts van scène om toegankelijkheid van loges en ondertonelen te verhogen
3. voorzien van doorgang tussen nieuwbouw en bestaand gebouw

nivo -1   schaal 1/250

oper Antwerpen
15 januari 2002

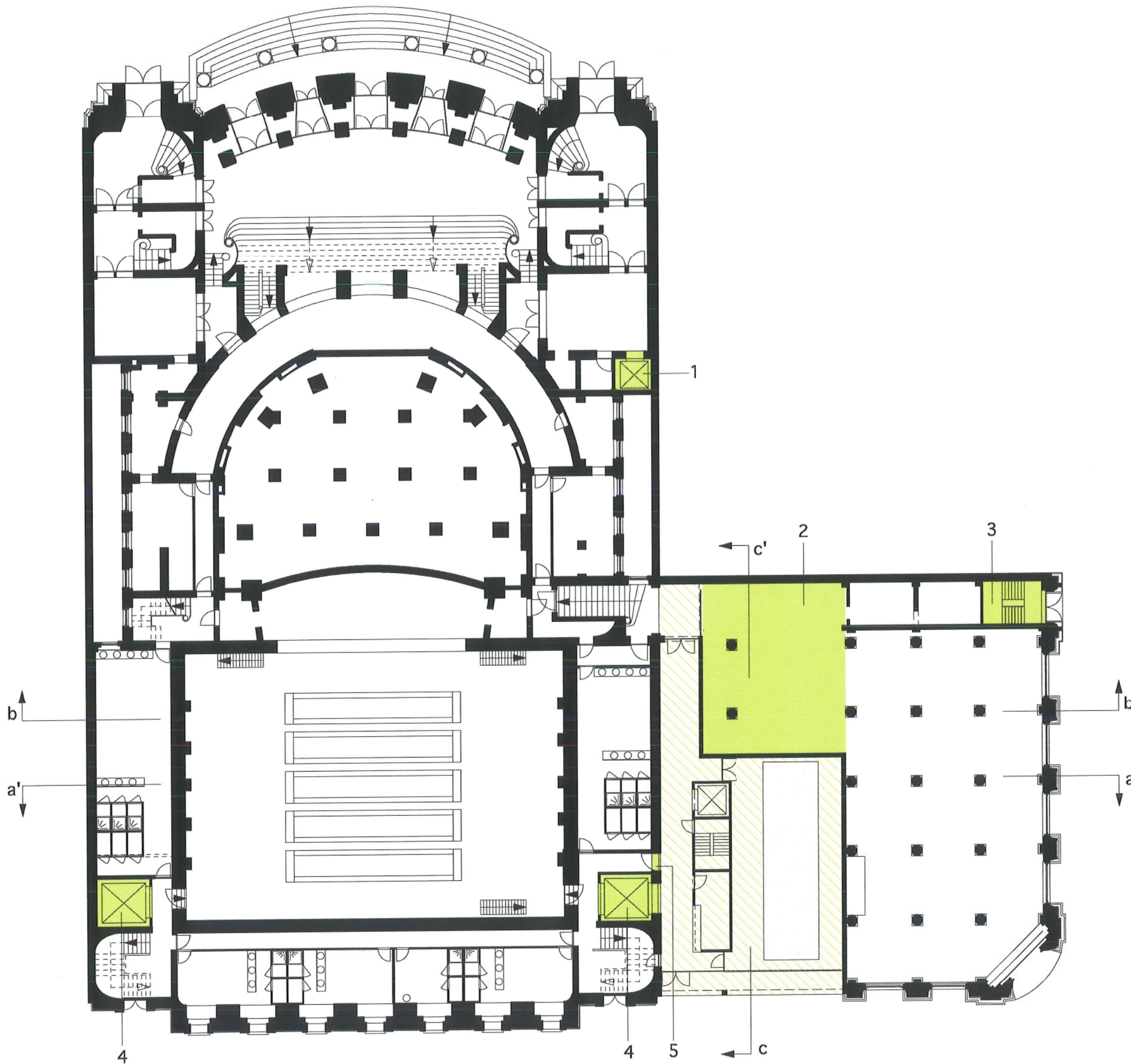

ingrepen

uitgangspunt: zoveel mogelijk van het historische gebouw blijft behouden, enkel daar waar nodig gebeuren ingrepen

- ▨ nieuwbouw
- bestaande toestand

1. plaatsen van lift voor mindervaliden en dienstpersoneel in publiek gedeelte
2. verlagen van zaaltje achter café: nodig voor laden en lossen op nivo 1
3. aanbrengen van een nooduitgang in magazijn
4. plaatsen van lift links en rechts van scène om toegankelijkheid van loges en ondertonelen te verhogen
5. voorzien van doorgang tussen nieuwbouw en bestaand gebouw

nivo 0 schaal 1/250

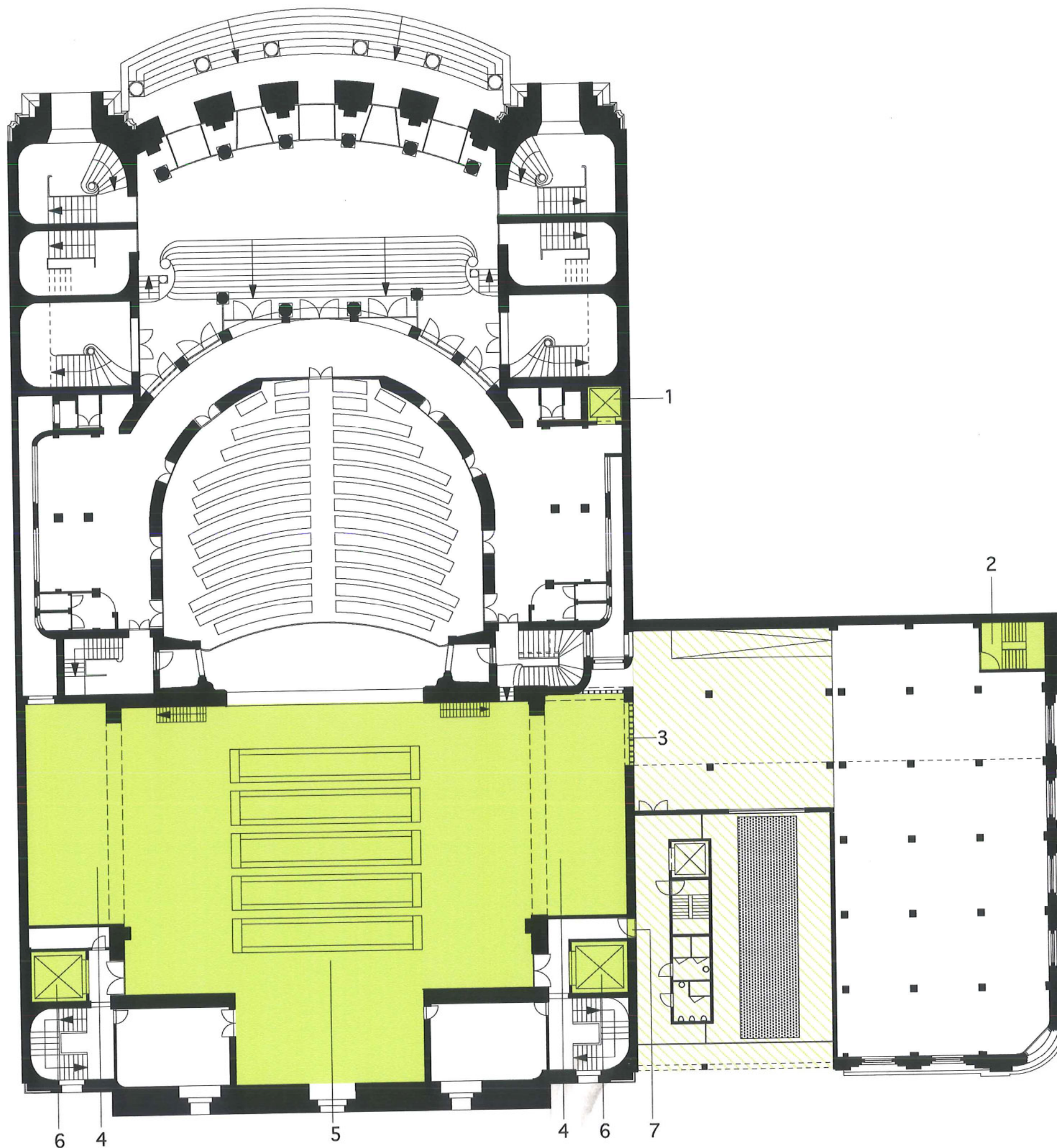

ingrepen

uitgangspunt: zoveel mogelijk van het historische gebouw blijft behouden, enkel daar waar nodig gebeuren ingrepen

▨ nieuwbouw
▨ bestaande toestand

1. plaatsen van lift voor mindervaliden en dienstpersoneel in publiek gedeelte
2. aanbrengen van een noodtrap in magazijn
3. verbreden van doorgang tussen magazijn - scène
4. vergroten van zijtonelen
5. vlak leggen van scène
6. plaatsen van lift links en rechts van scène om toegankelijkheid van loges en ondertonelen te verhogen
7. voorzien van doorgang tussen nieuwbouw en bestaand gebouw

nivo 1   schaal 1/250

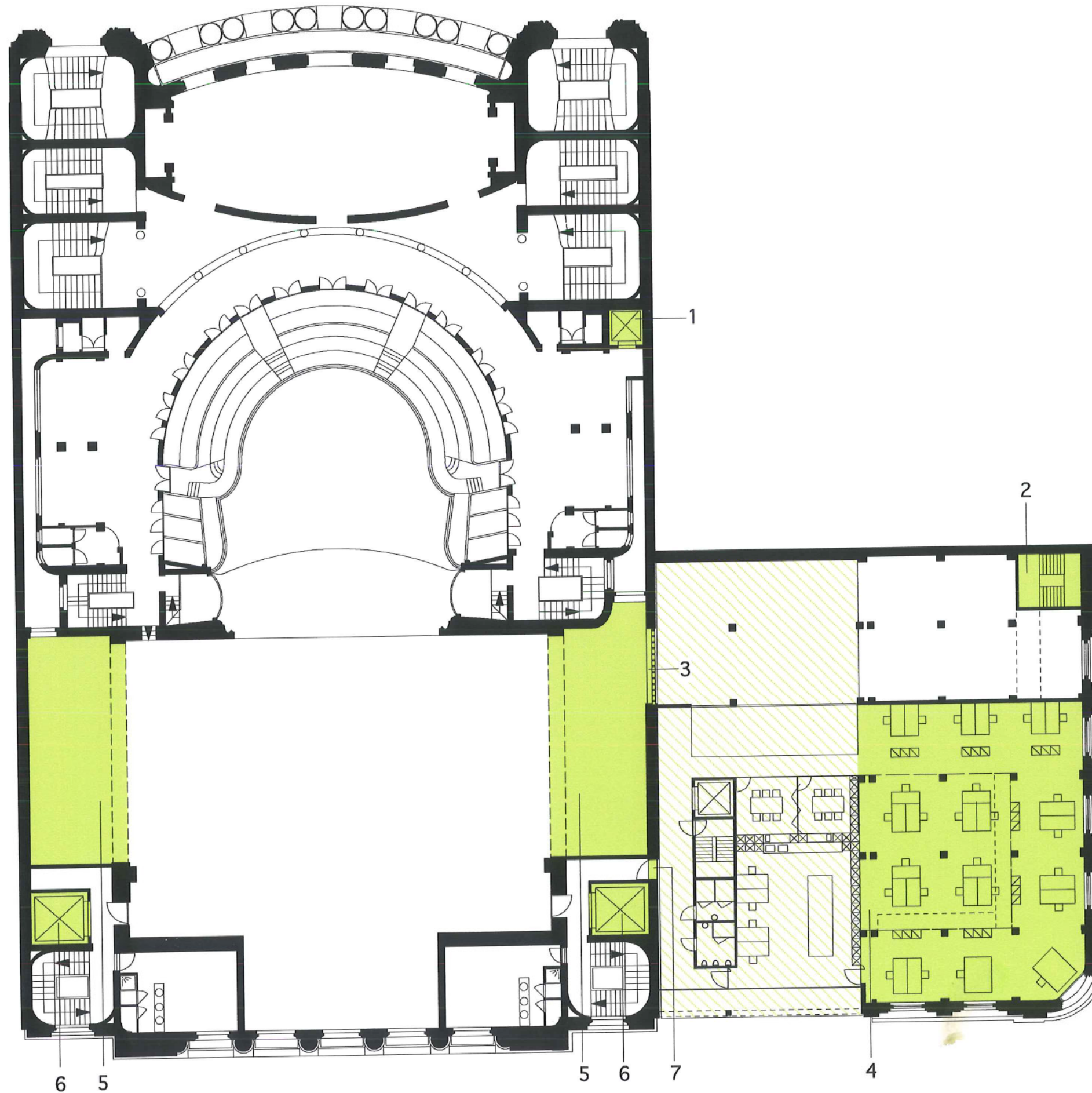

ingrepen

uitgangspunt: zoveel mogelijk van het historisch gebouw blijft behouden, enkel daar waar nodig gebeuren ingrepen

- nieuwbouw
  - bestaande toestand
1. plaatsen van lift voor mindervaliden en dienstpersoneel in publiek gedeelte
  2. aanbrengen van een noodtrap in magazijn
  3. verbreden van doorgang tussen magazijn - scène
  4. aanbrengen van nivo in deel van magazijn
  5. vergroten van zijtonelen
  6. plaatsen van lift links en rechts van scène om toegankelijkheid van loges en ondertonelen te verhogen
  7. voorzien van doorgang tussen nieuwbouw en bestaand gebouw

nivo 2   schaal 1/250

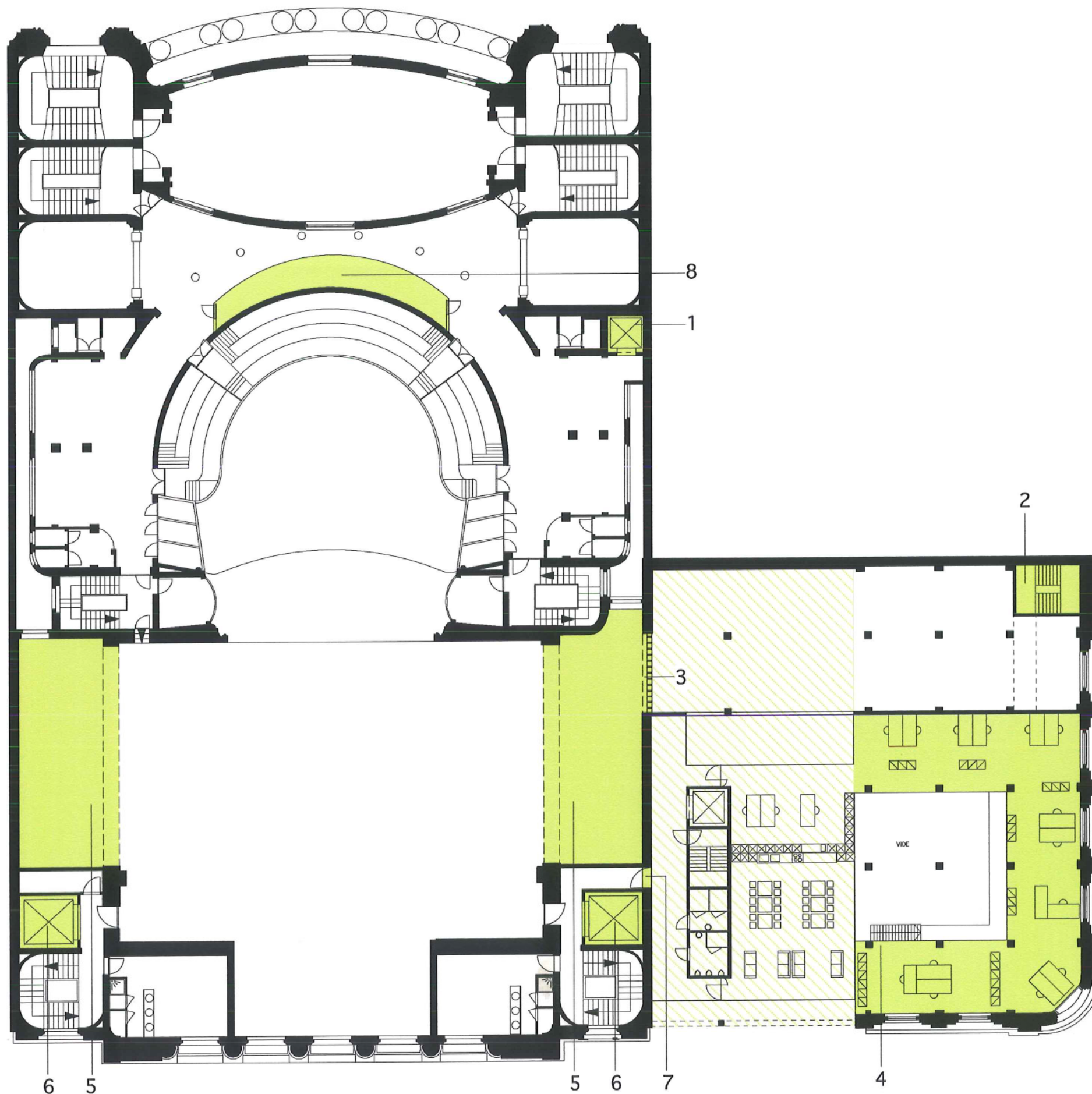
ingrepen

uitgangspunt: zoveel mogelijk van het historisch gebouw blijft behouden, enkel daar waar nodig gebeuren ingrepen

- nieuwbouw
- bestaande toestand

1. plaatsen van lift voor mindervaliden en dienstpersoneel in publiek gedeelte
2. aanbrengen van een noodtrap in magazijn
3. verbreden van doorgang tussen magazijn - scène
4. aanbrengen van nivo in deel van magazijn
5. vergroten van zijtonelen
6. plaatsen van lift links en rechts van scène om toegankelijkheid van loges en ondertonelen te verhogen
7. voorzien van doorgang tussen nieuwbouw en bestaand gebouw
8. aanpassen van vormgeving lichtcabine

nivo 3 schaal 1/250

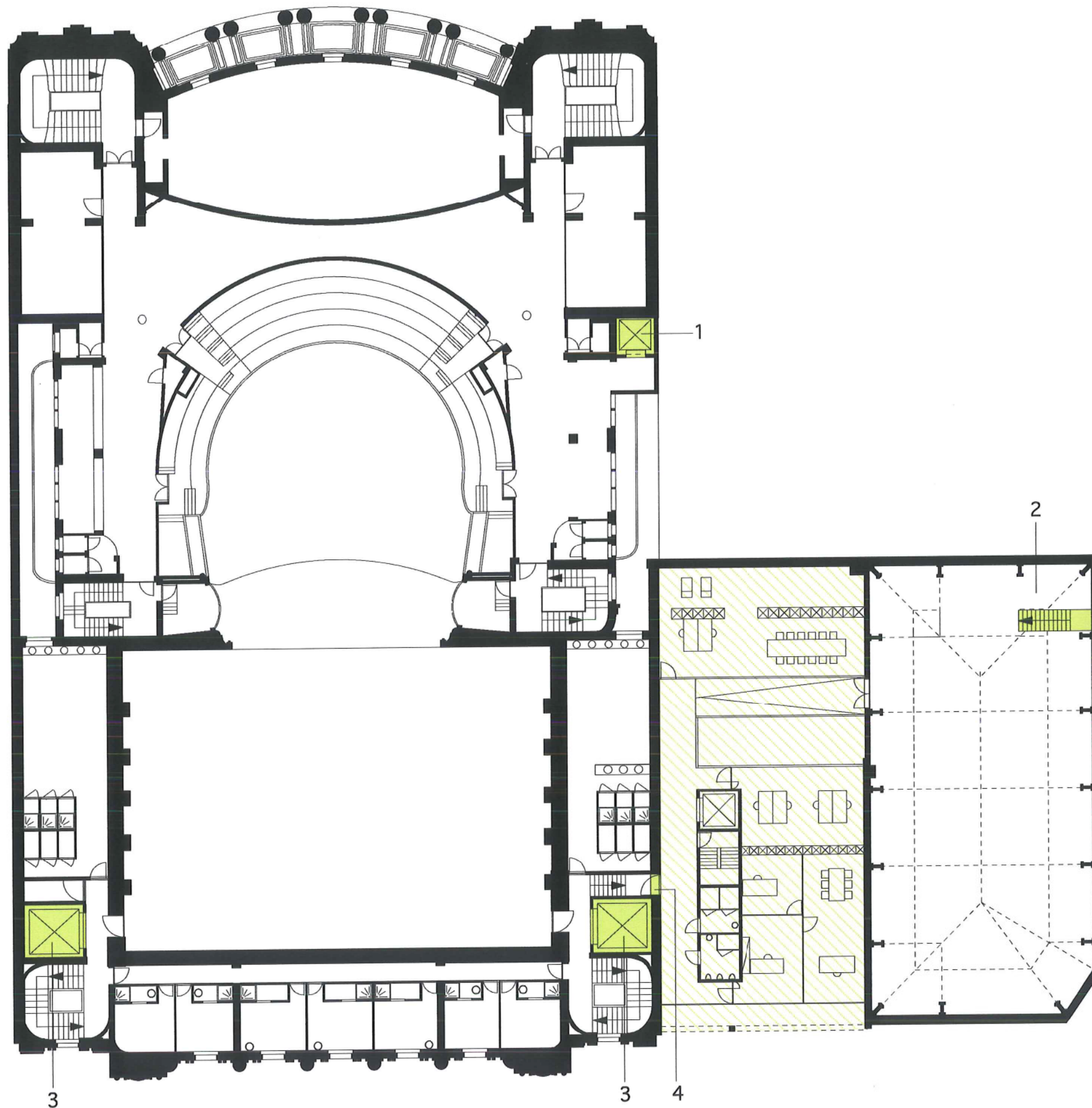

ingrepen

uitgangspunt: zoveel mogelijk van het historisch gebouw blijft behouden, enkel daar waar nodig gebeuren ingrepen

- ▨ nieuwbouw
- bestaande toestand

1. plaatsen van lift voor mindervaliden en dienstpersoneel in publiek gedeelte
2. voorzien van toegang tot noodtrap vanuit repetitiezaal
3. plaatsen van lift links en rechts van scène om toegankelijkheid van loges en ondertonelen te verhogen
4. voorzien van doorgang tussen nieuwbouw en bestaand gebouw

nivo 5 schaal 1/250

oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

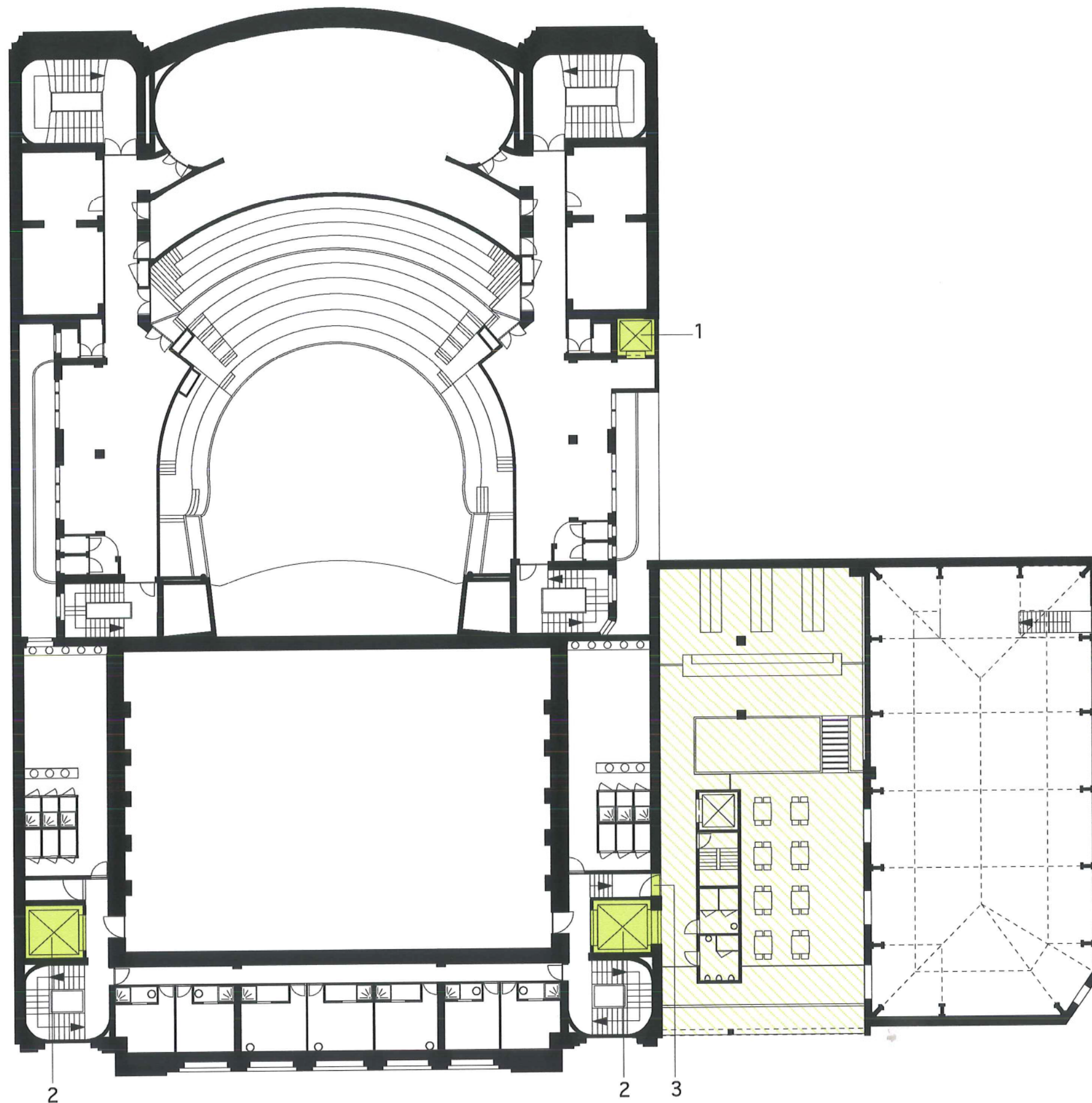

ingrepen

uitgangspunt: zoveel mogelijk van het historisch gebouw blijft behouden, enkel daar waar nodig gebeuren ingrepen

- nieuwbouw
- bestaande toestand

1. plaatsen van lift voor mindervaliden en dienstpersoneel in publiek gedeelte
2. plaatsen van lift links en rechts van scène om toegankelijkheid van loges en ondertonelen te verhogen
3. voorzien van doorgang tussen nieuwbouw en bestaand gebouw

nivo 6 schaal 1/250

oper Antwerpen
15 januari 2002

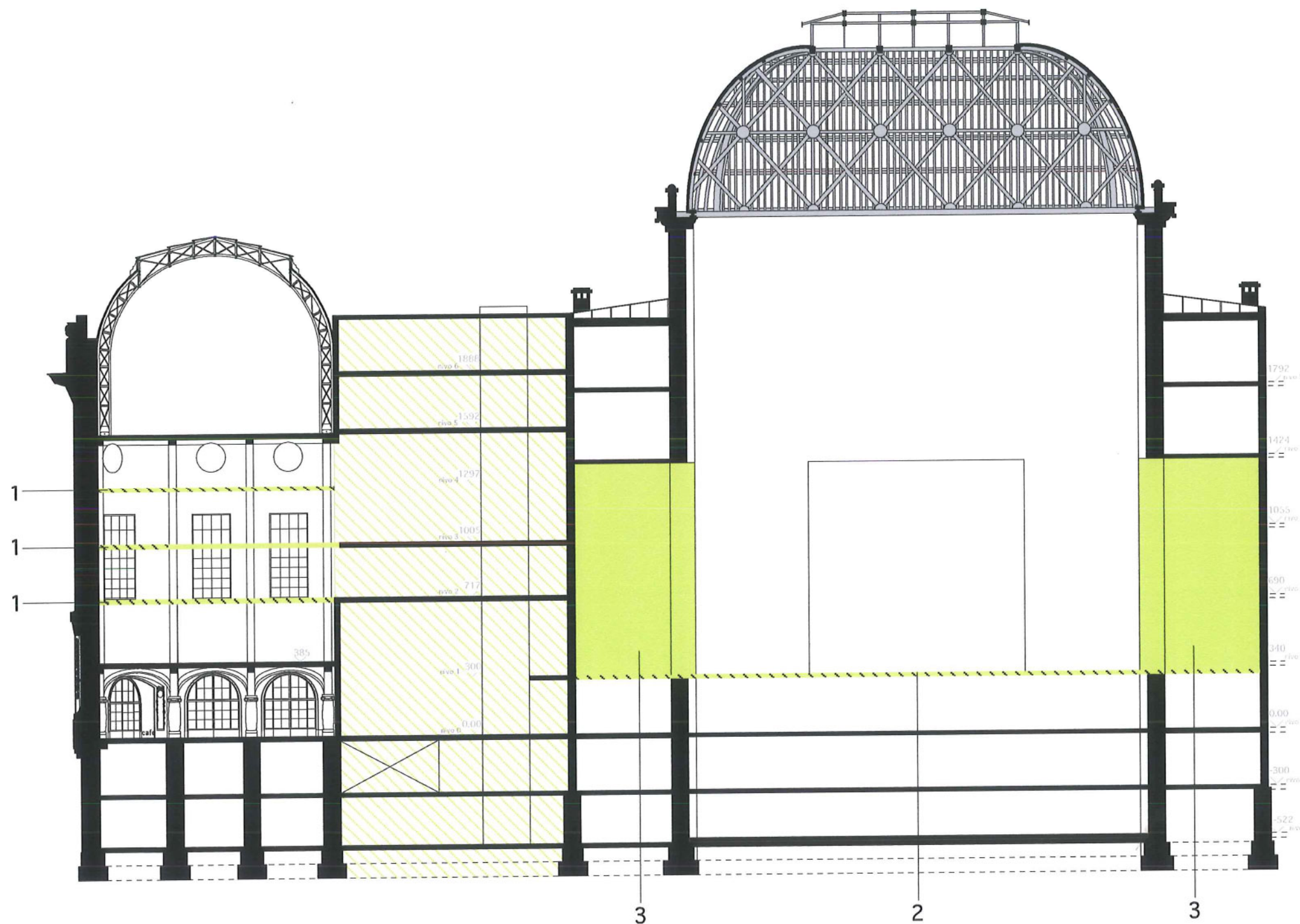
ingrepen

uitgangspunt: zoveel mogelijk van het historisch gebouw blijft behouden, enkel daar waar nodig gebeuren ingrepen

▨ nieuwbouw

■ bestaande toestand

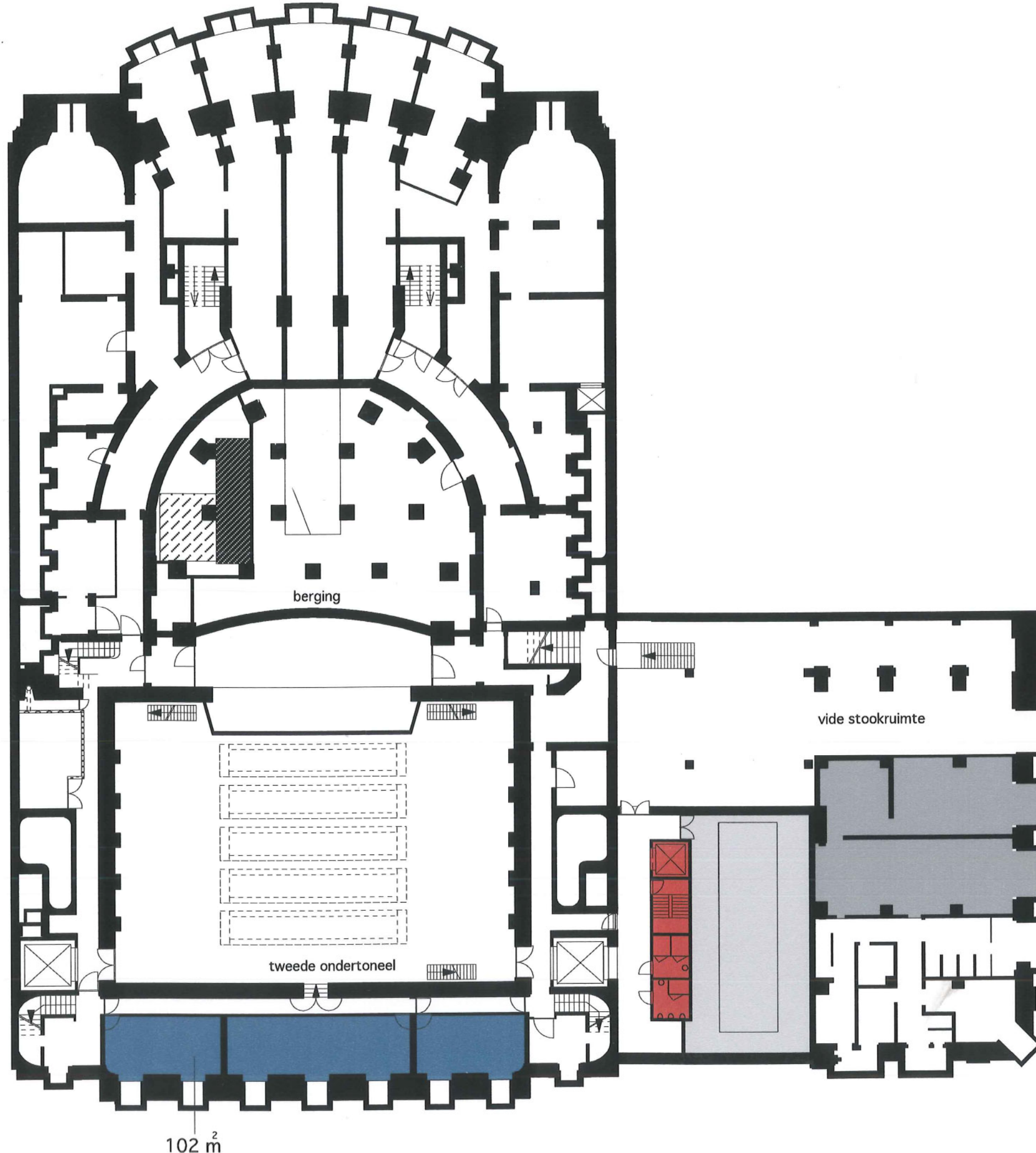
1. aanbrengen van nivo's in het magazijn
2. vlak leggen van scène
3. vergroten van zijtonelen

snede a-a' schaal 1/250

102 m²

functies

- omkleedruimte personeel
- liftput vrachtwagenlift
- keuken met berging cafe

nivo -1   schaal 1/250

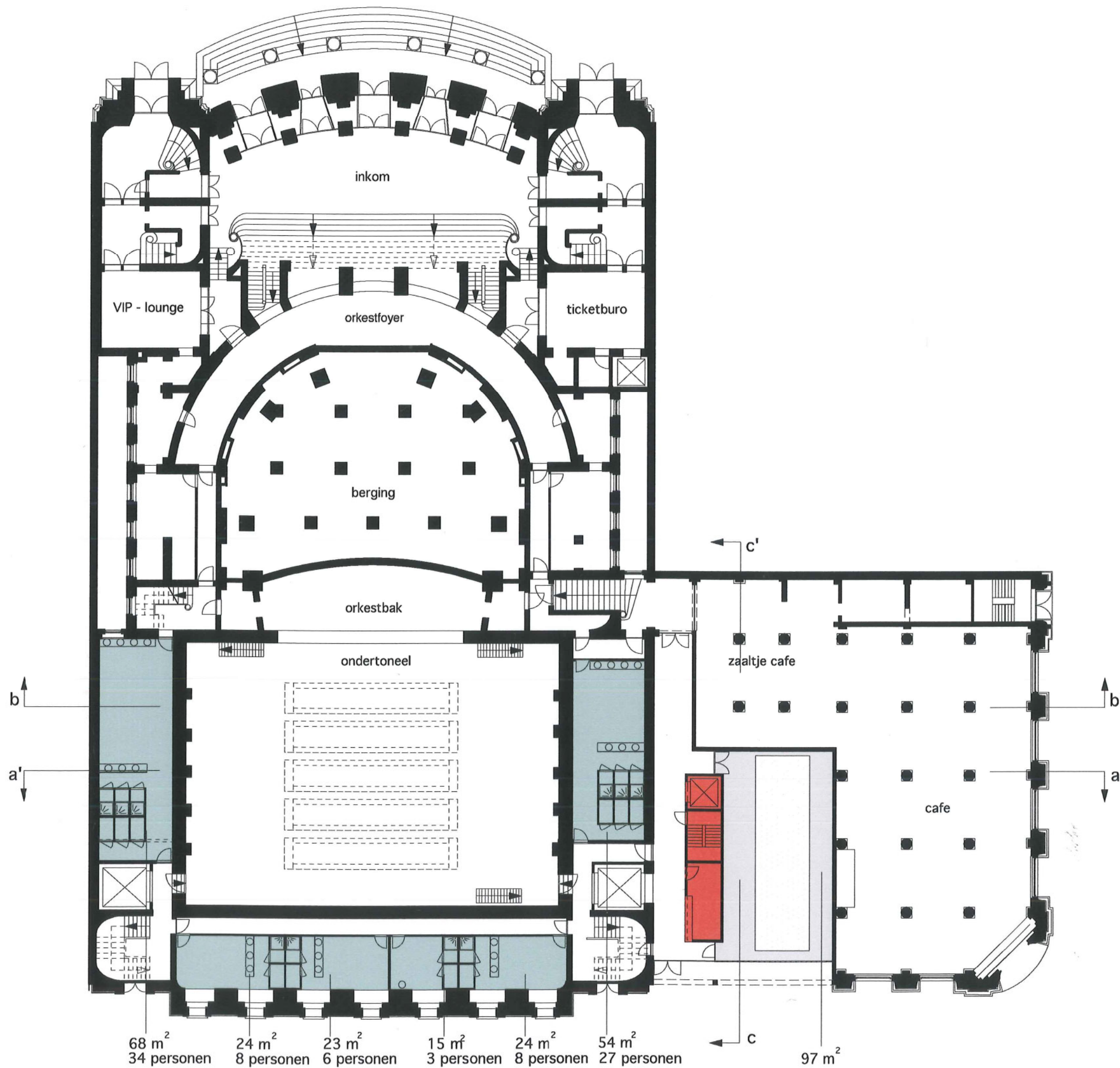

oper Antwerpen
15 januari 2002

functies

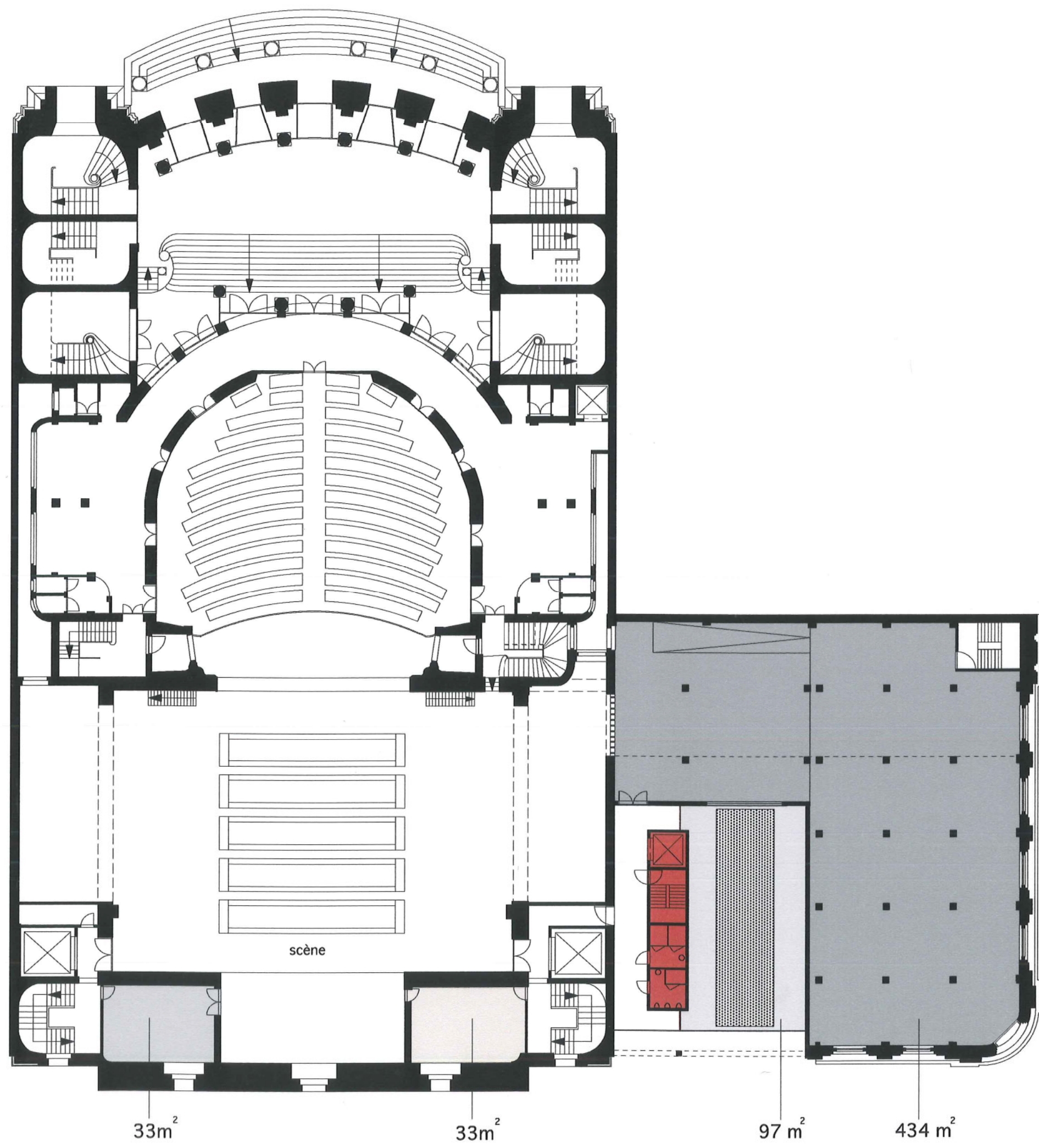
- loges orkest
- vrachtwagenlift

nivo 0   schaal 1/250

functies

- magazijn + ververij
- rekwisieten
- vrachtwagenlift
- omkleedruimte

33m²

33m²

97 m²

434 m²

nivo 1 schaal 1/250

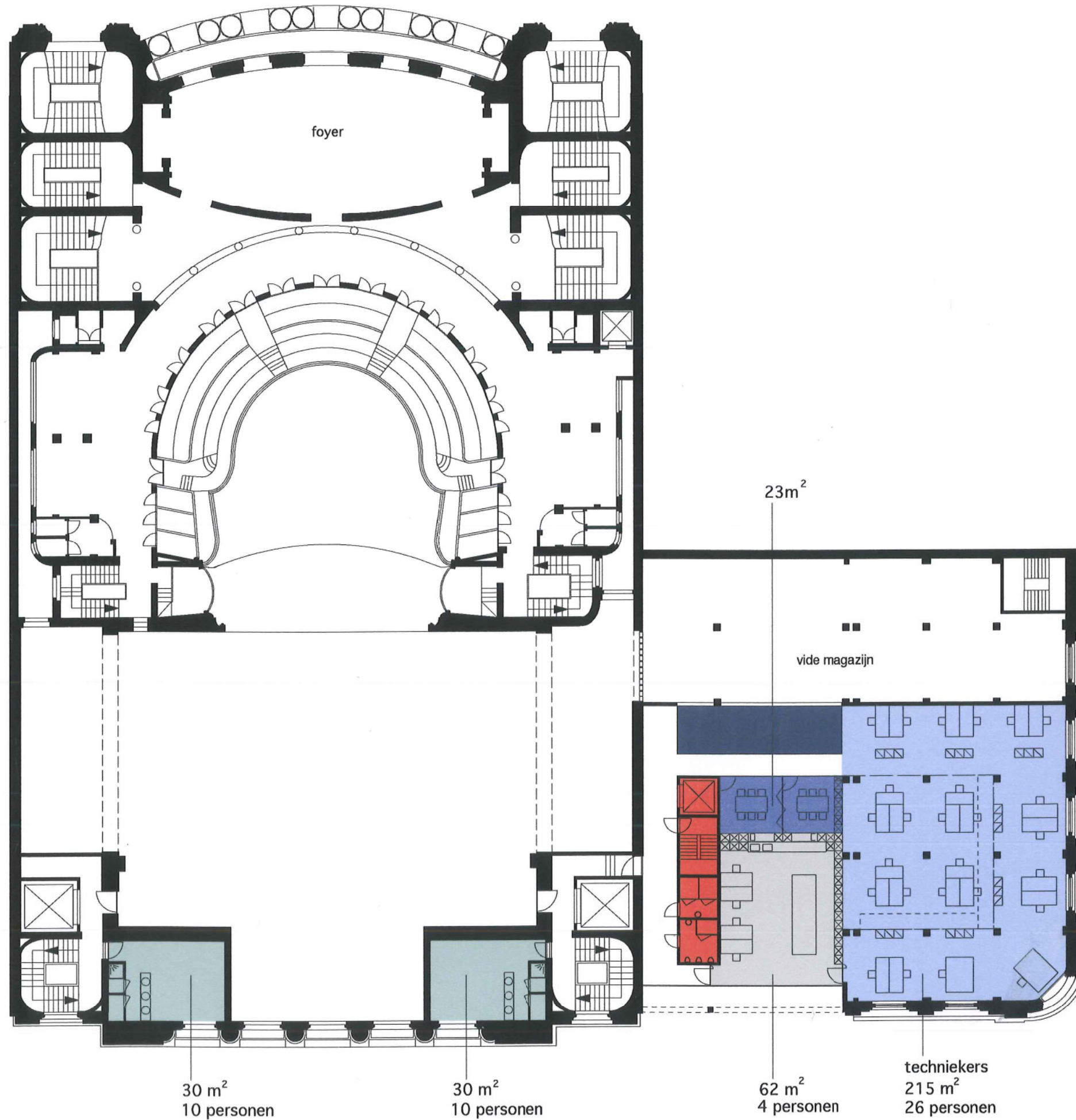

oper Antwerpen
15 januari 2002

functies

- loges koor
- rekwisietenatelier
- kantoren
- vergaderruimte
- lichtvide

nivo 2 schaal 1/250

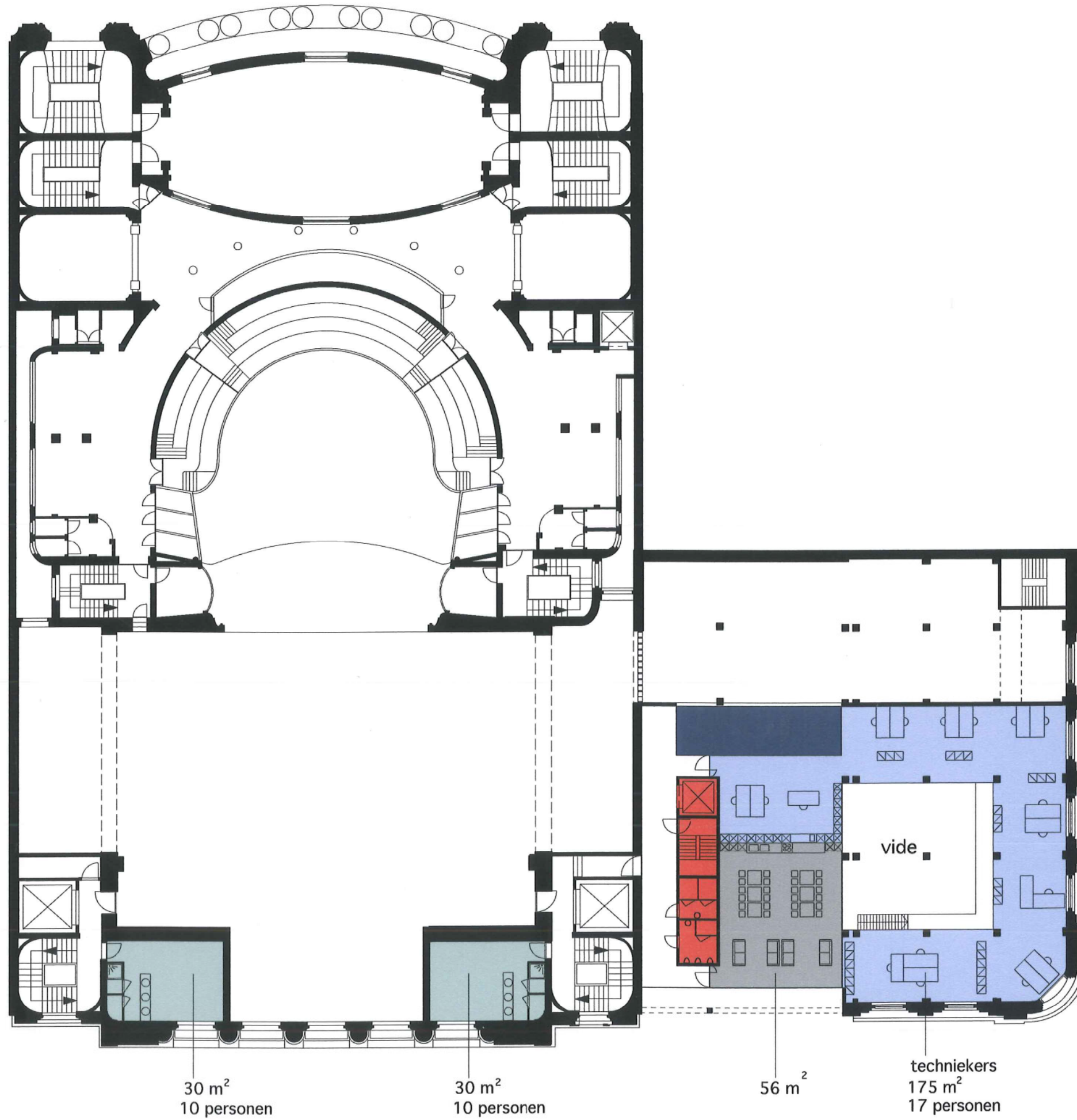

oper Antwerpen
15 januari 2002

functies

- loges koor
- kantine techniekers
- kantoren
- lichtvide

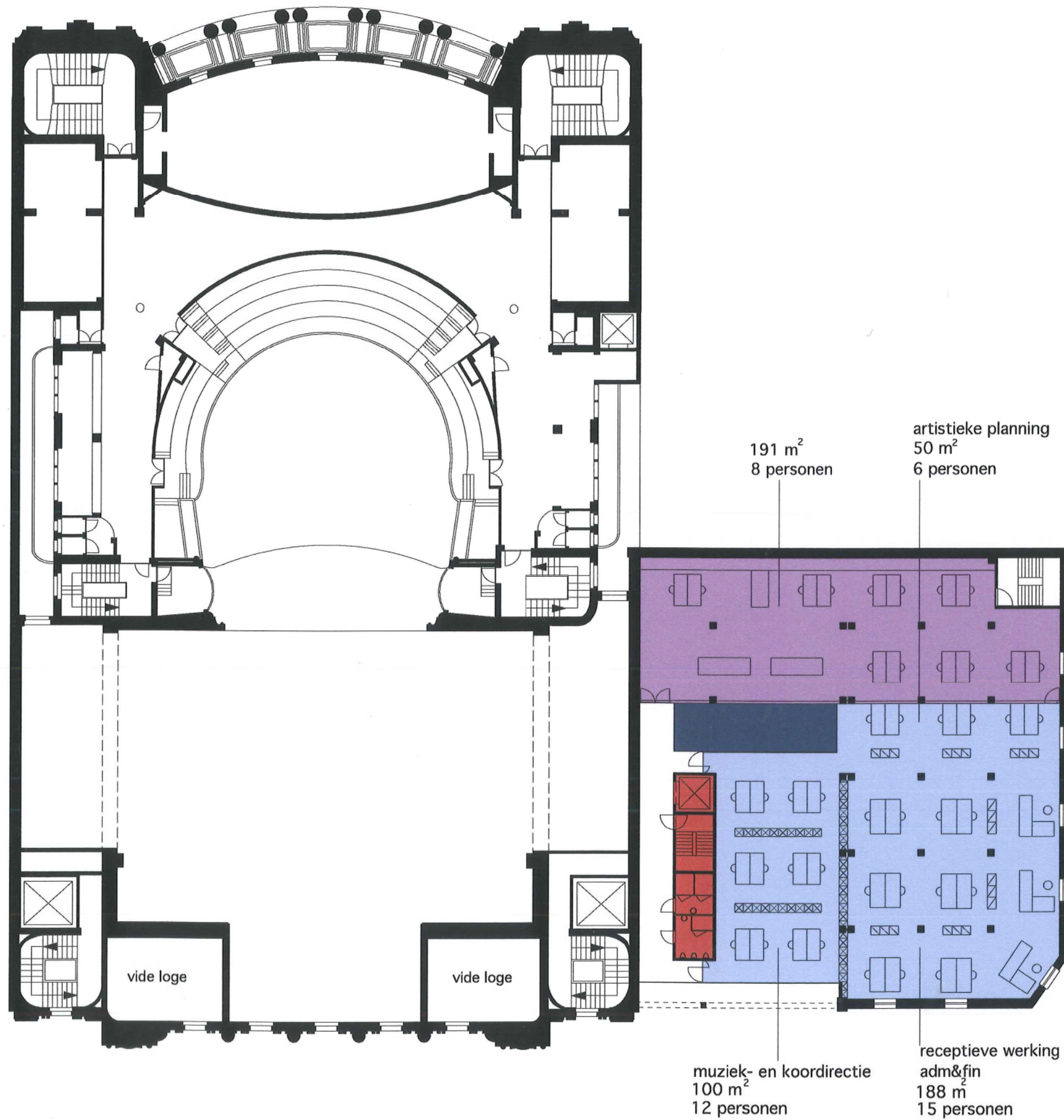
nivo 3 schaal 1/250

functies

- kostuumatelier
- kantoren
- lichtvide

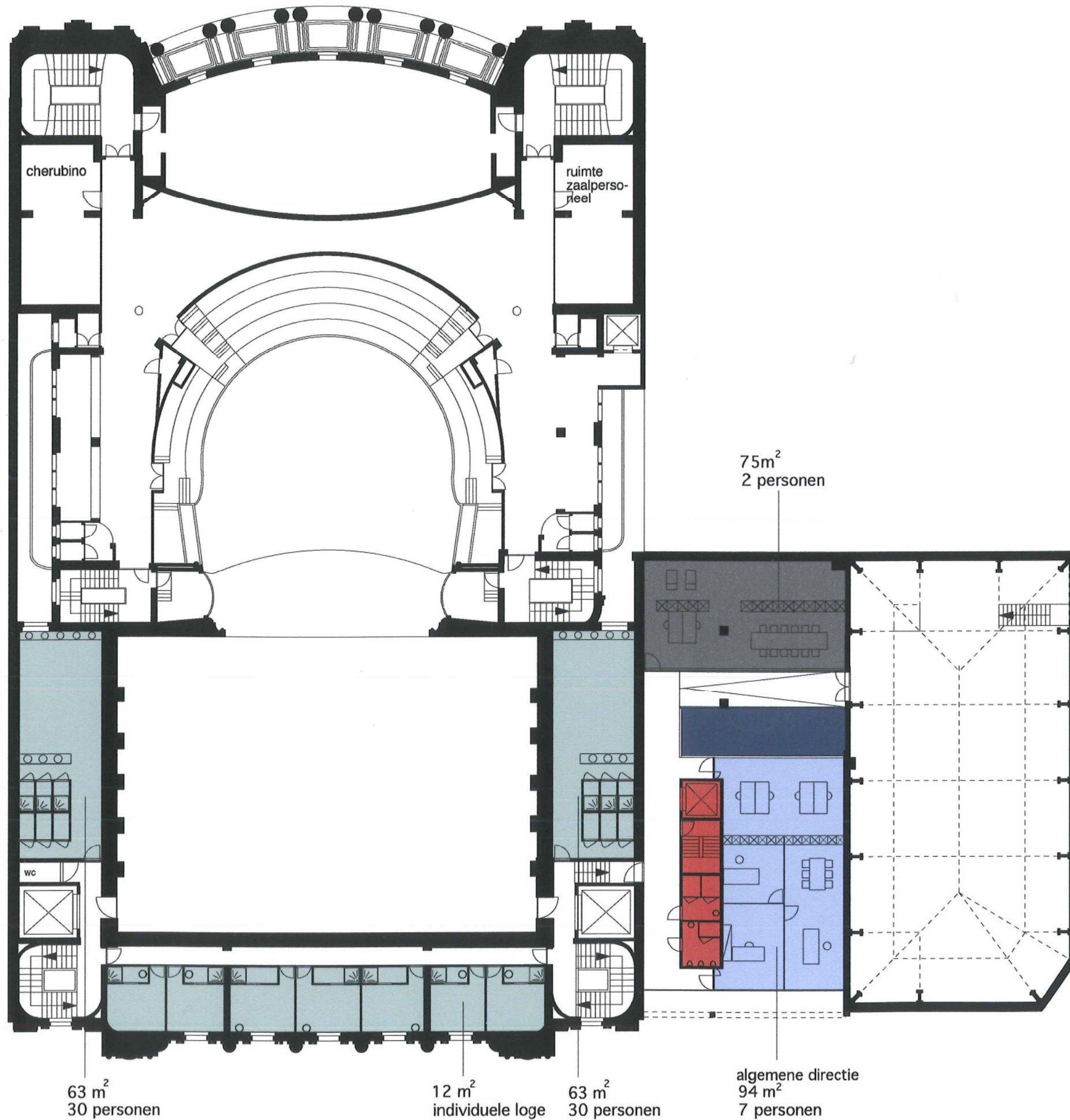
nivo 4 schaal 1/250

functies

- kap- en grime
- loges
- kantoren
- lichtvide

nivo 5

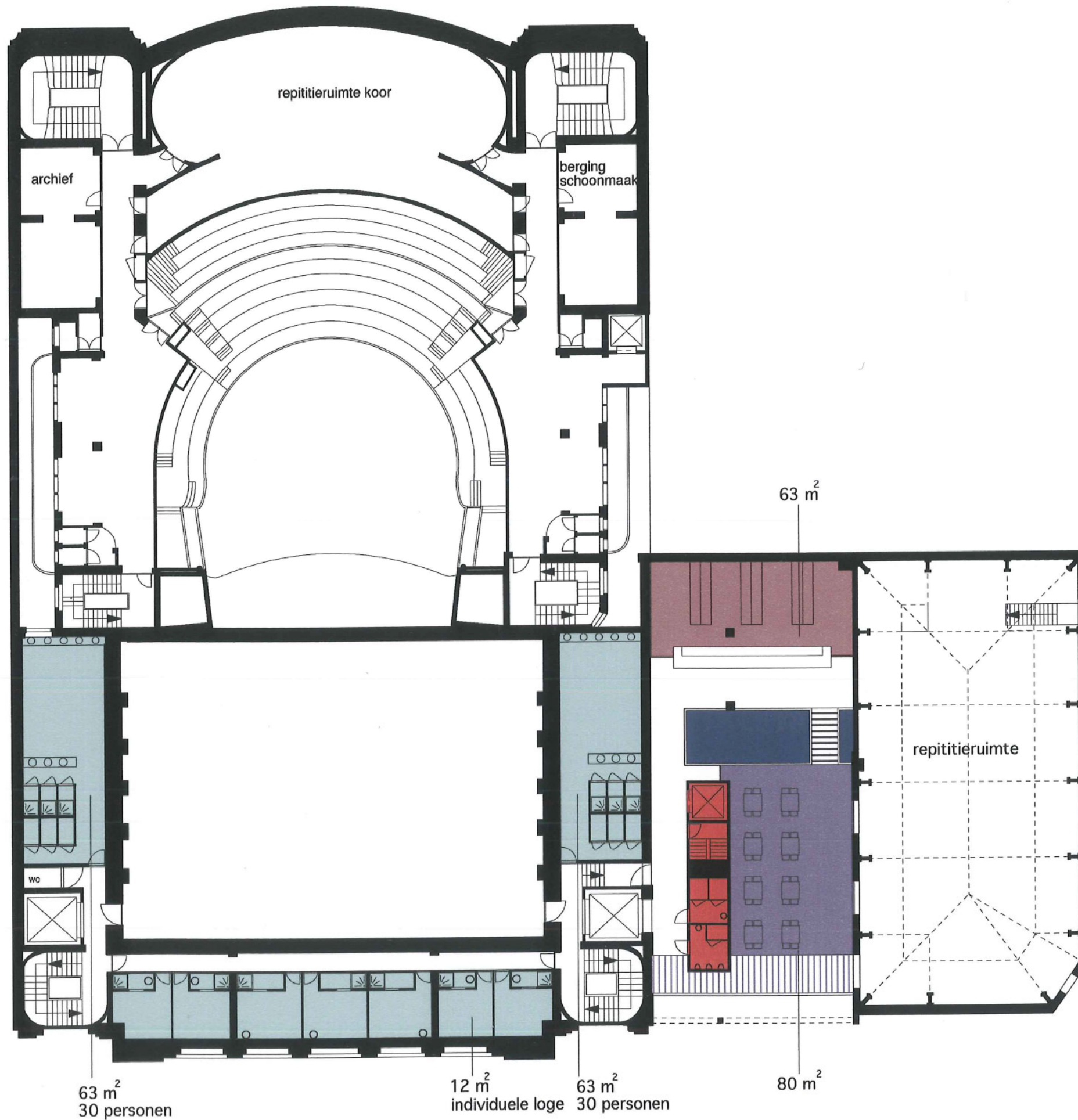
schaal 1/250

functies

- loges
- eetzaal
- keuken
- lichtvide

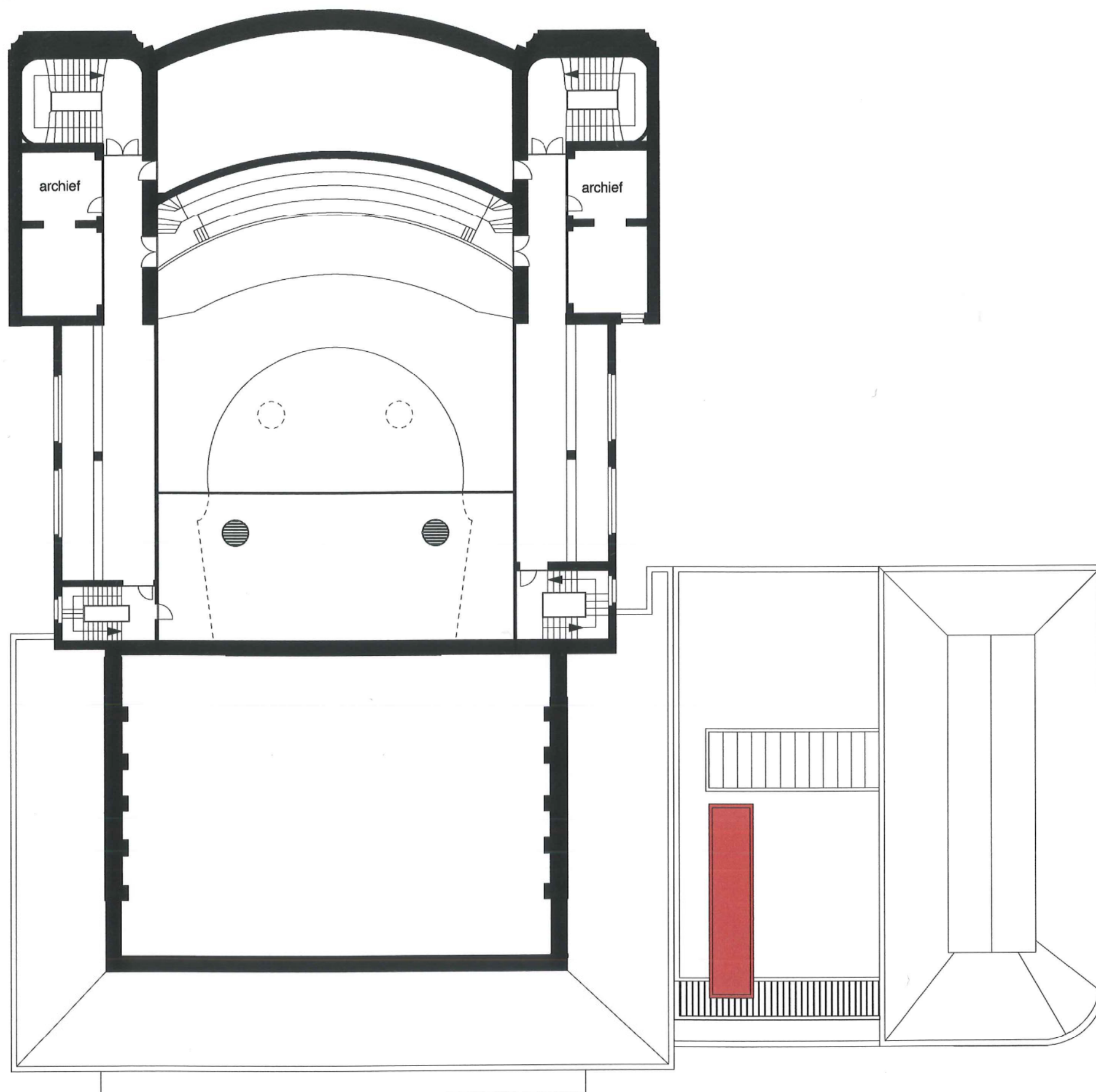
nivo 6

schaal 1/250

functies

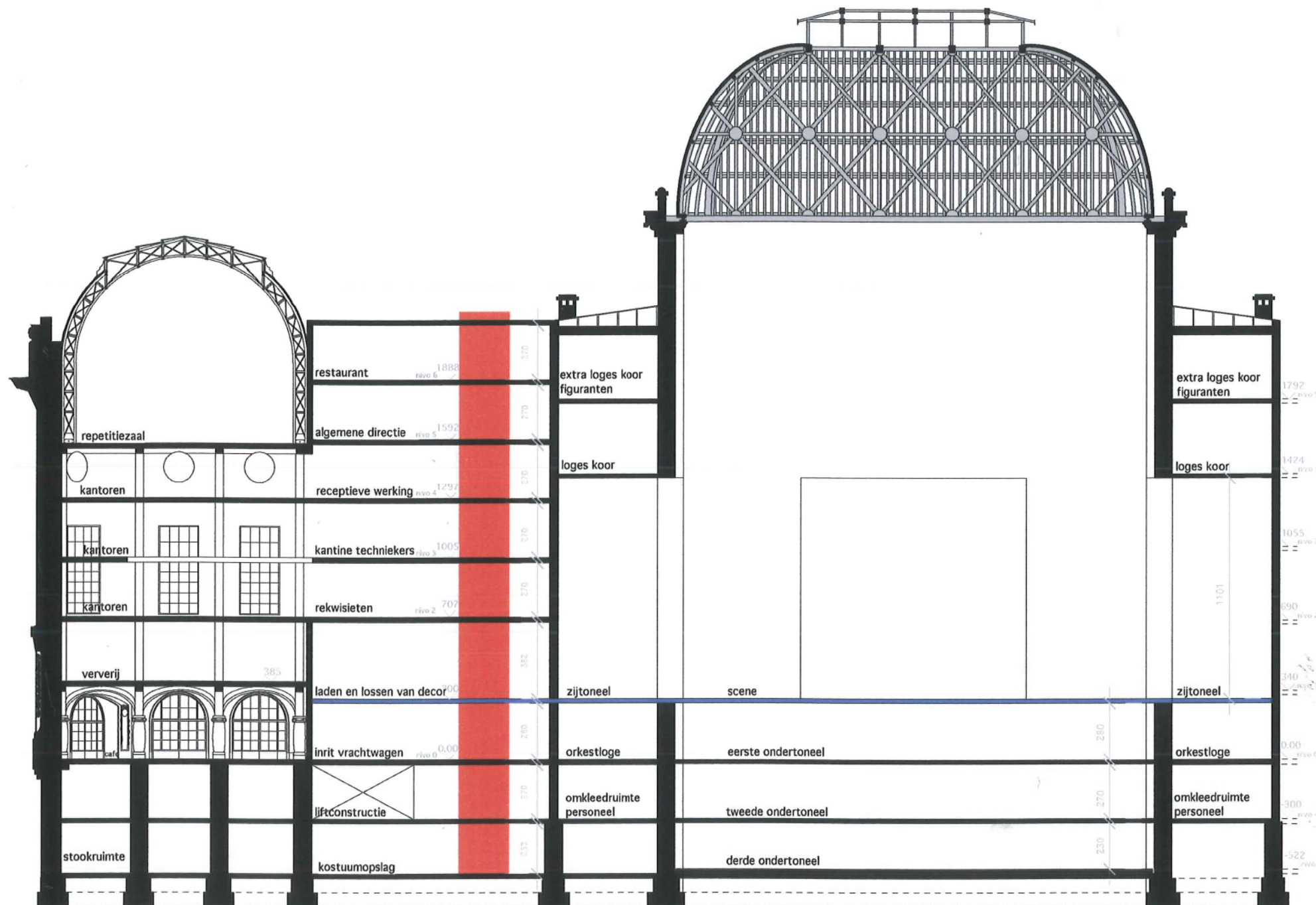
nivo 7

schaal 1/250

operA ntwerven
15 januari 2002

functies

snede a-a' schaal 1/250

oper Antwerpen
15 januari 2002

circulatie

oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

inplanting

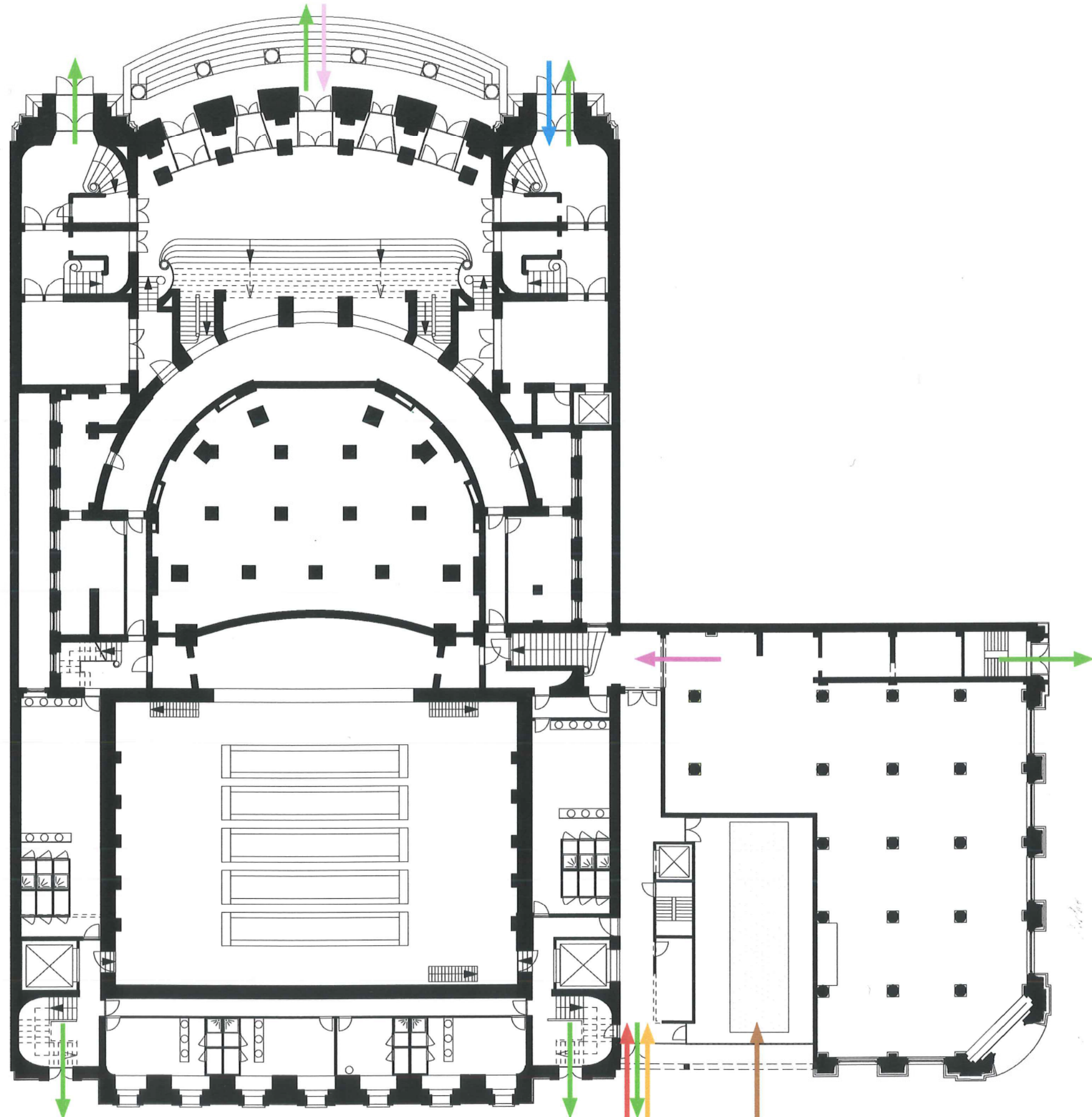
toegang

- publiek
- personeel
- artiesten

oper **A**nwerpen
15 januari 2002

circulatie

toegang

- publiek
- mindervaliden
- personeel
- artiesten
- decor

evacuatie

nivo 0

schaal 1/250

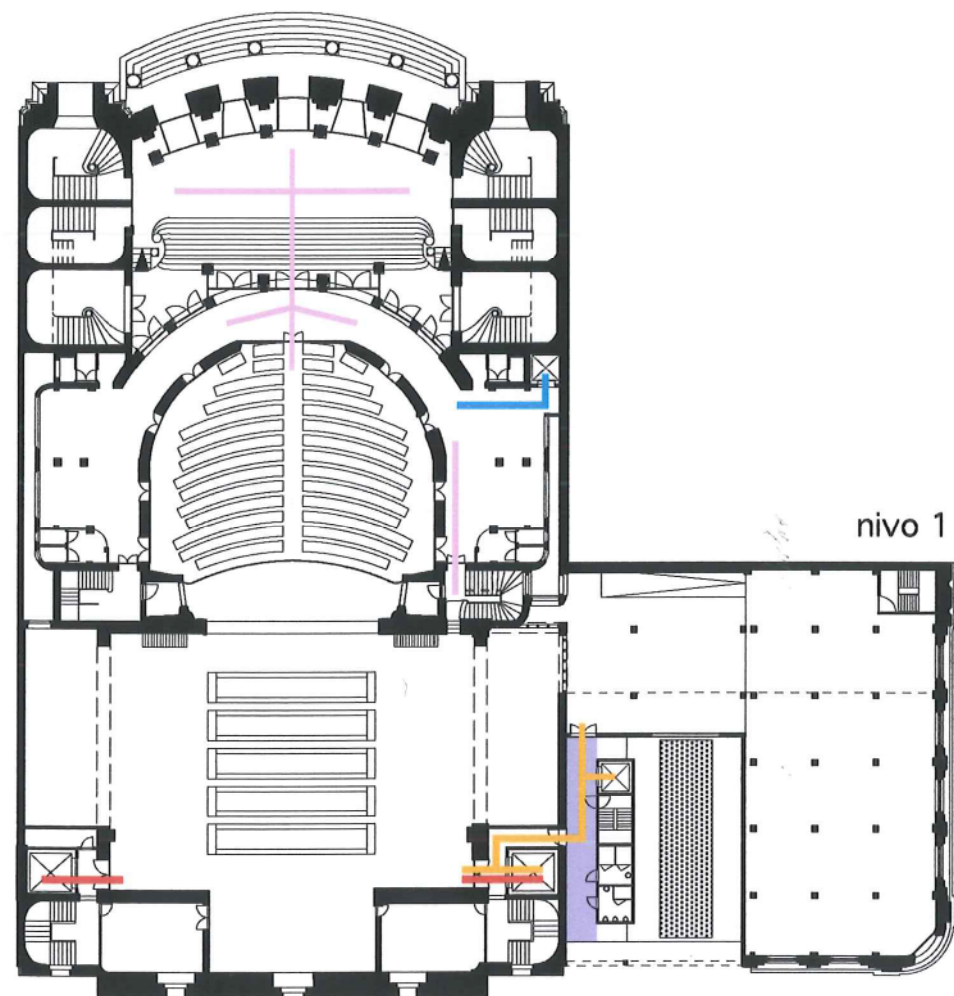
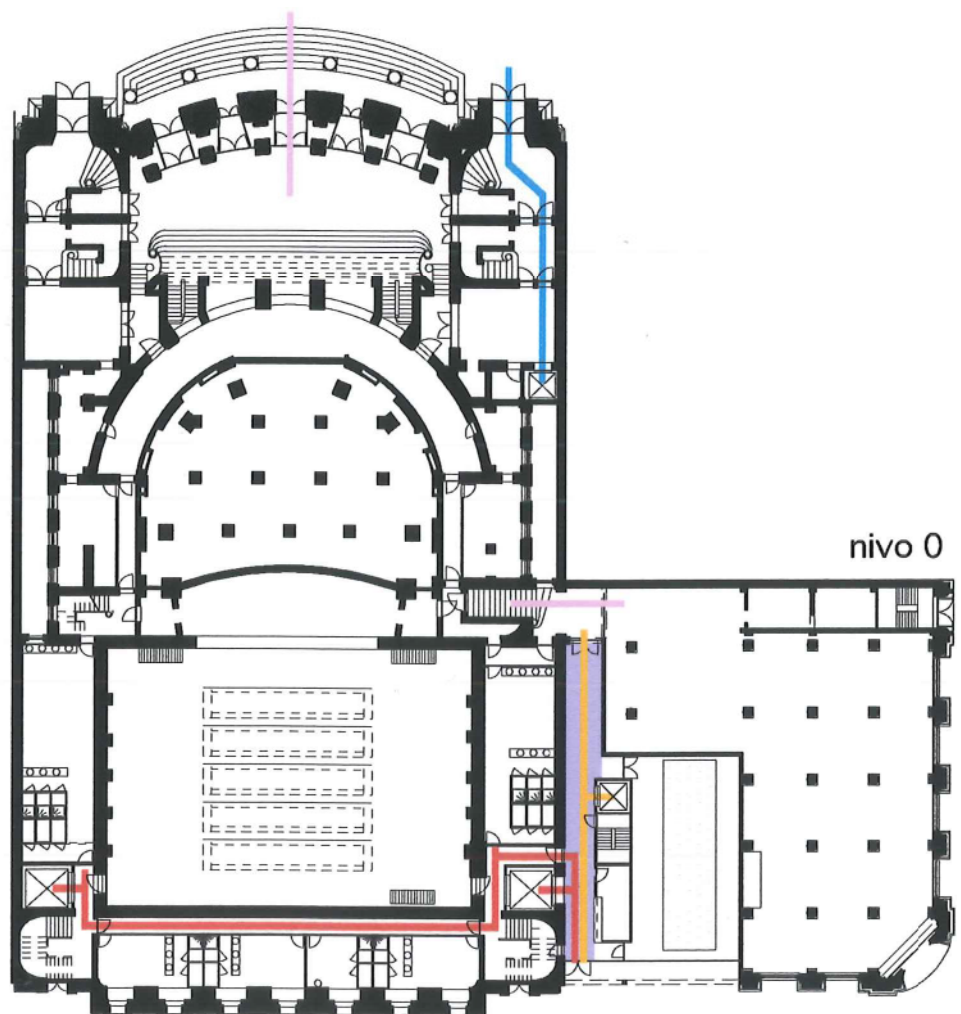
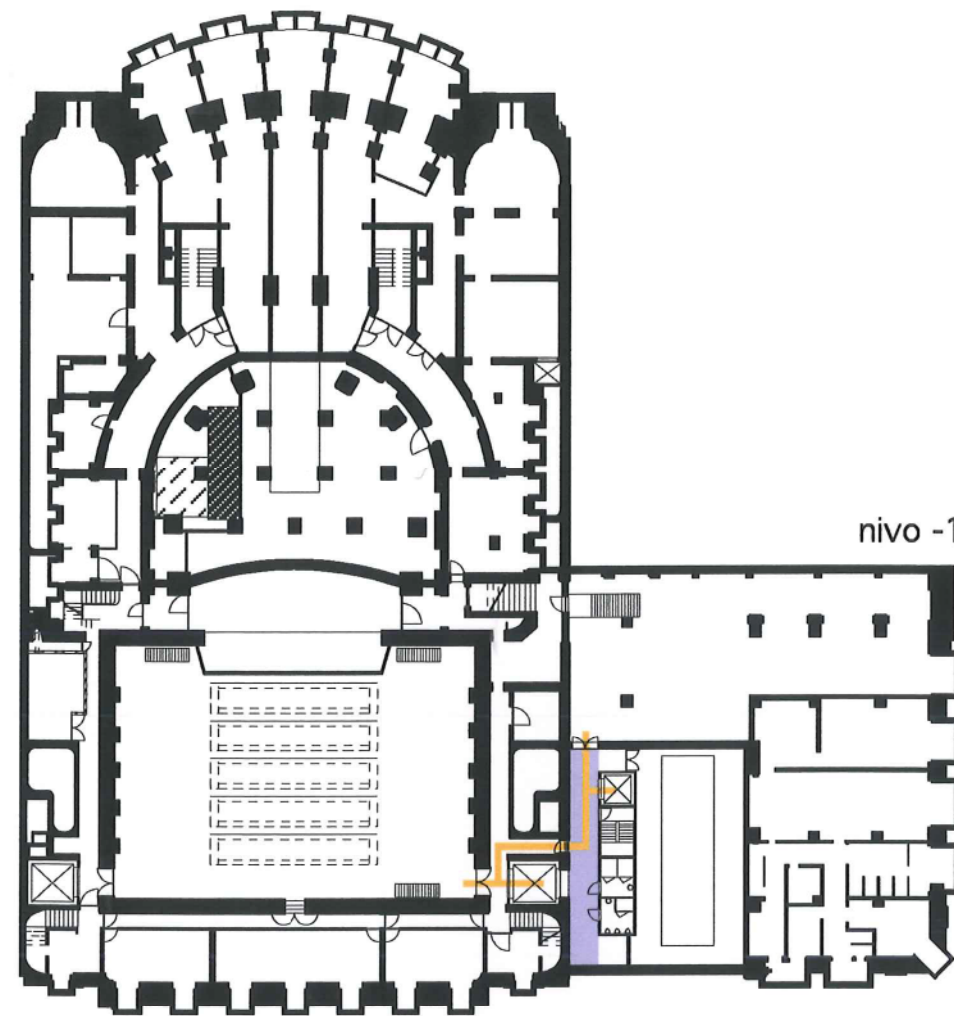
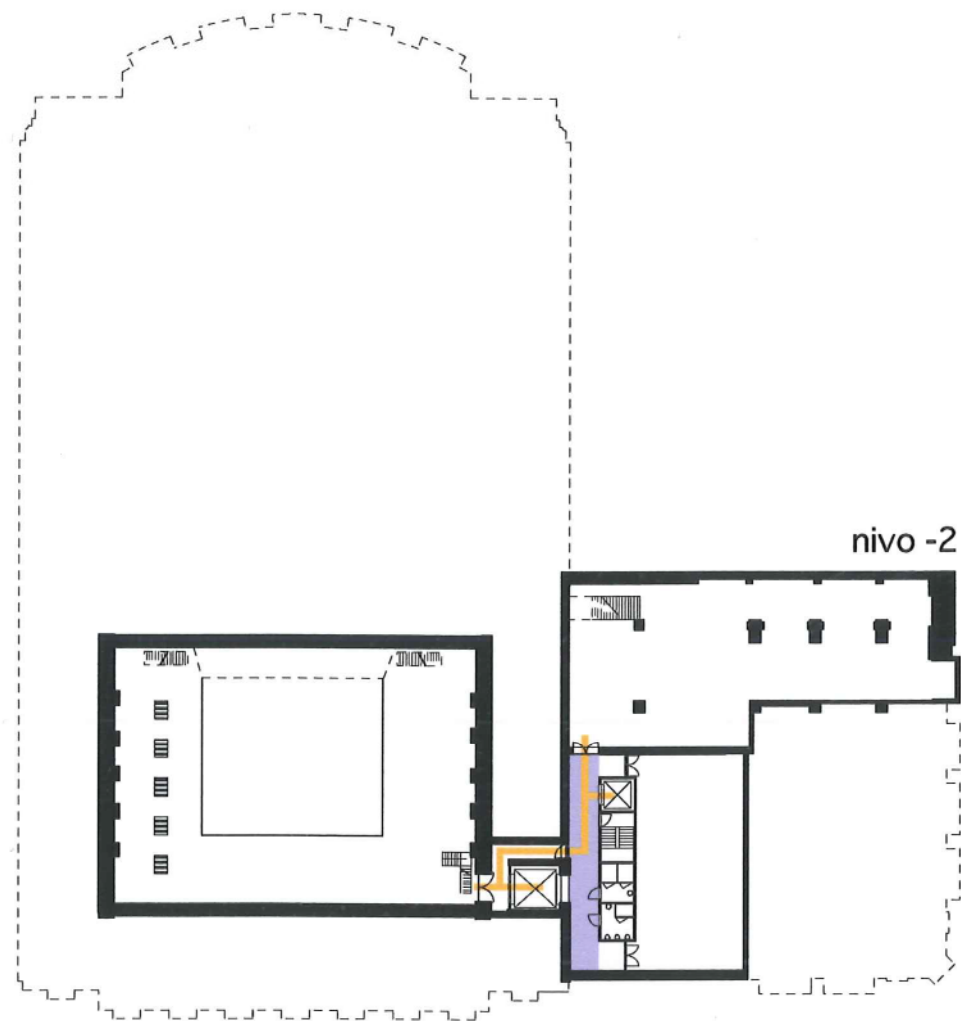

oper Antwerpen
15 januari 2002

circulatie

centrale circulatie-as
deze as komt terug op alle nivo's en vormt een bufferzone tussen de artiesten -en personeels-functies

- mindervaliden
- personeel
- artiesten
- publiek

schaal 1/500

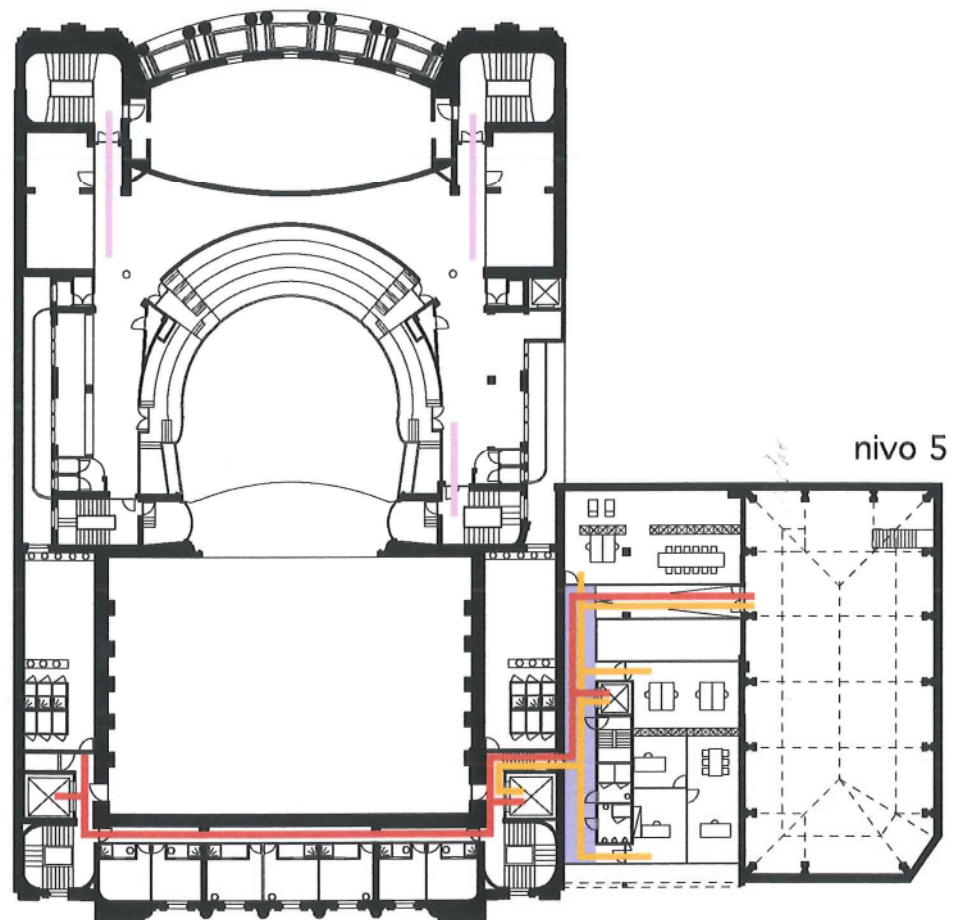
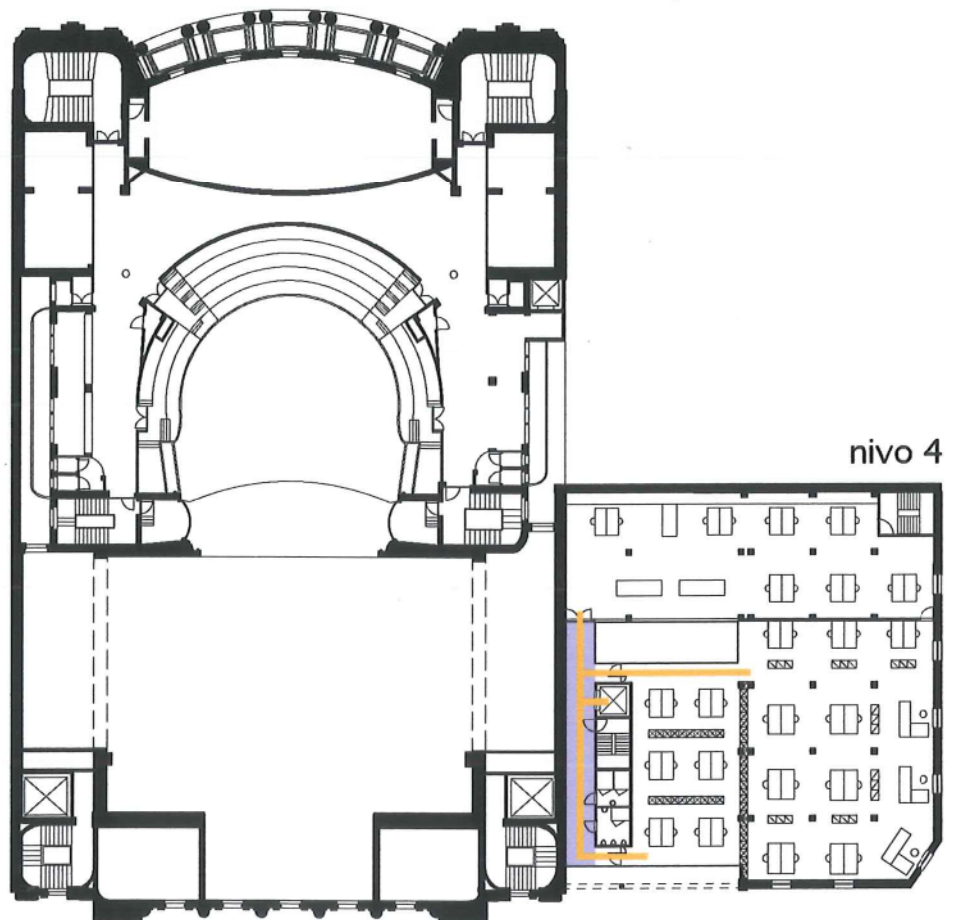
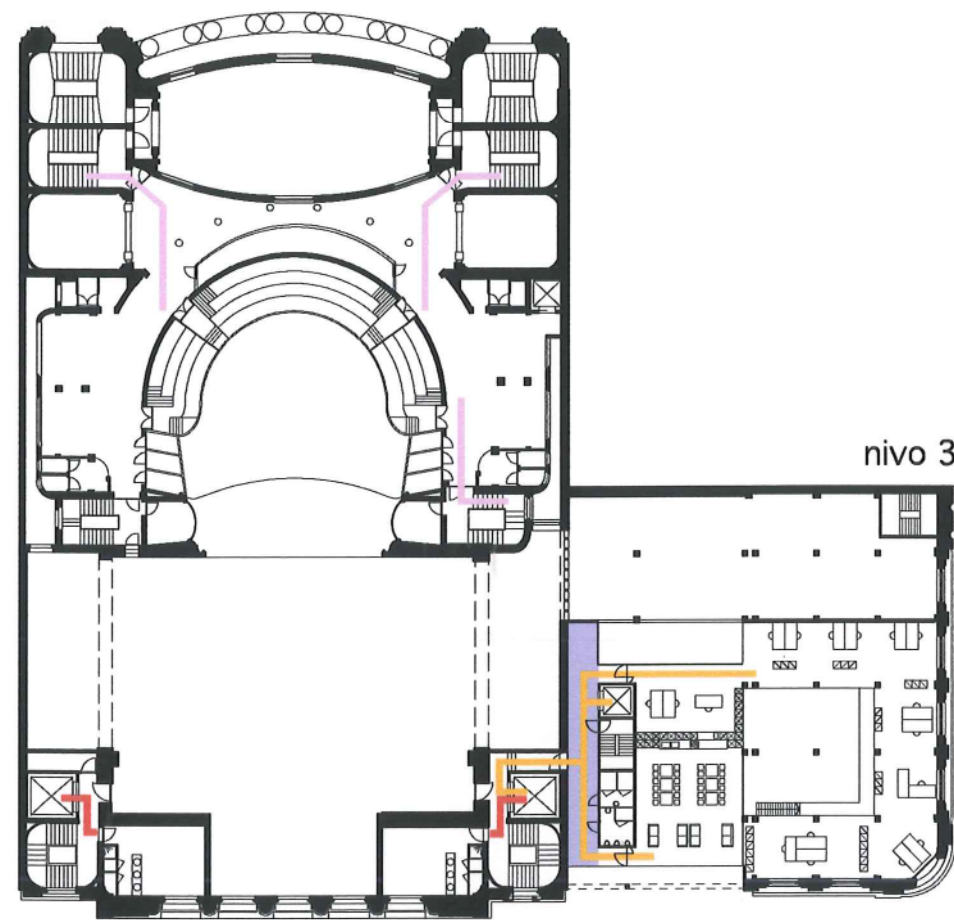
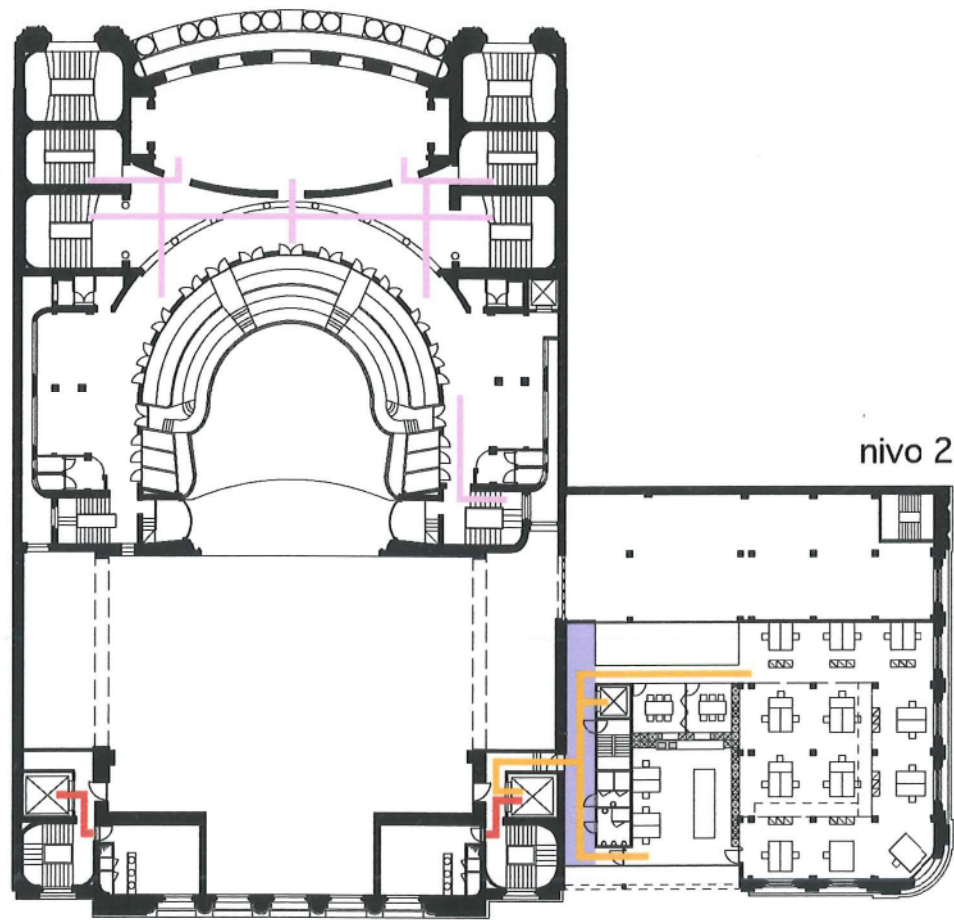

circulatie

centrale circulatie-as
deze as komt terug op alle nivo's en vormt een bufferzone tussen de artiesten -en personeels-functies

- personeel
- artiesten
- publiek

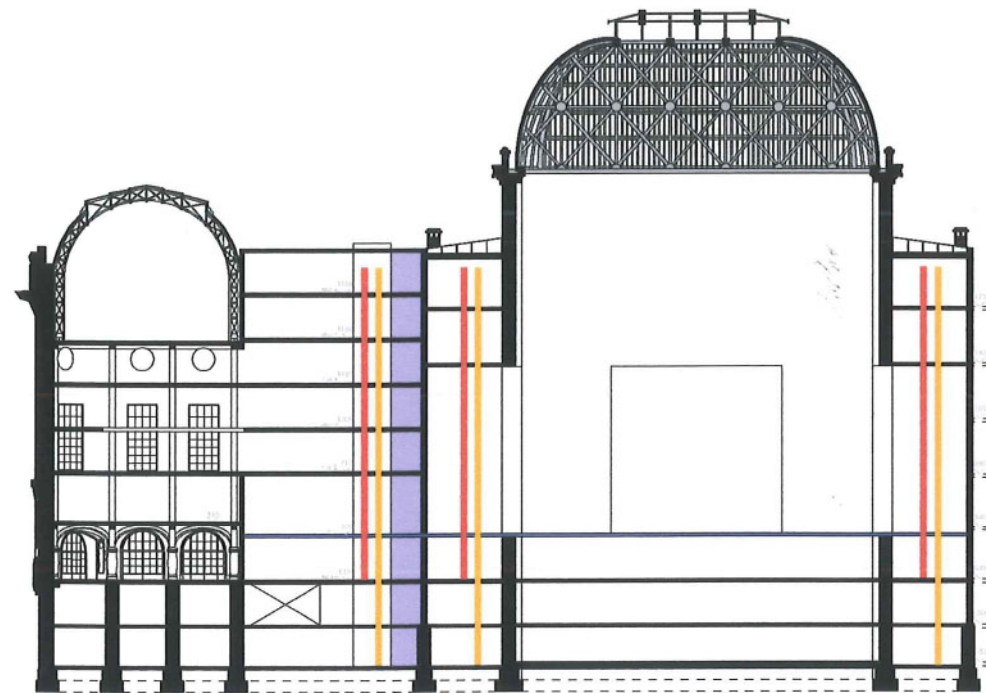
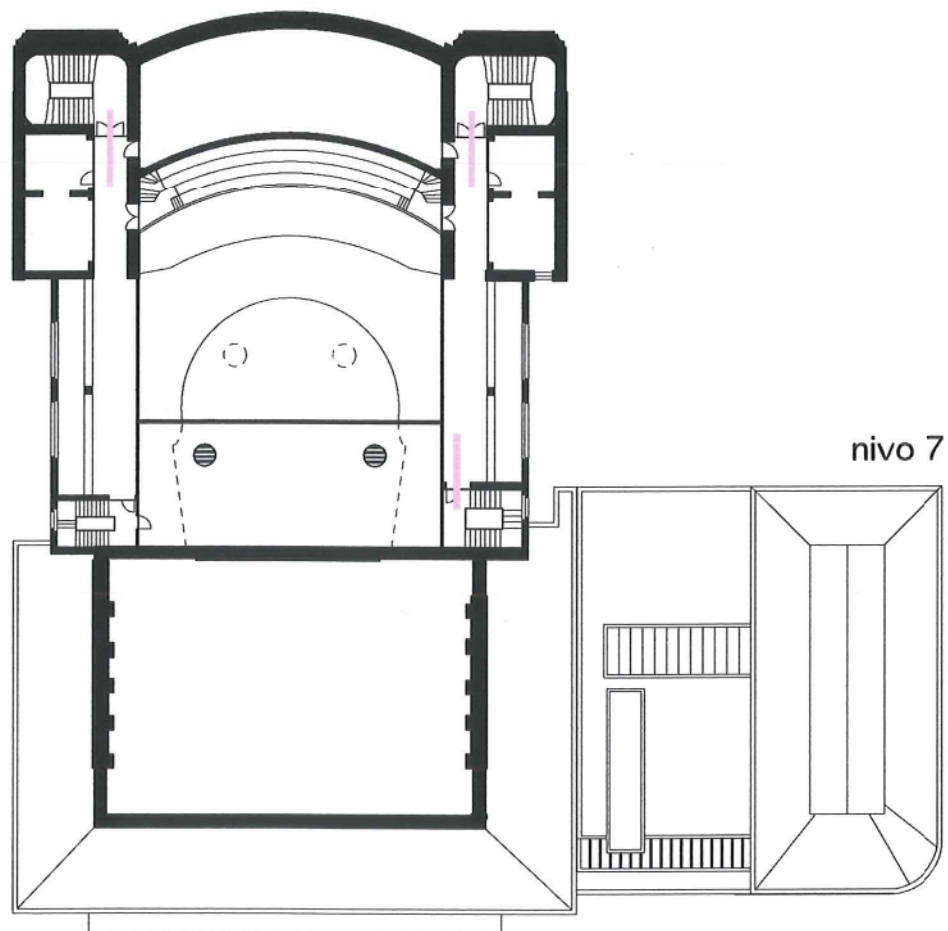
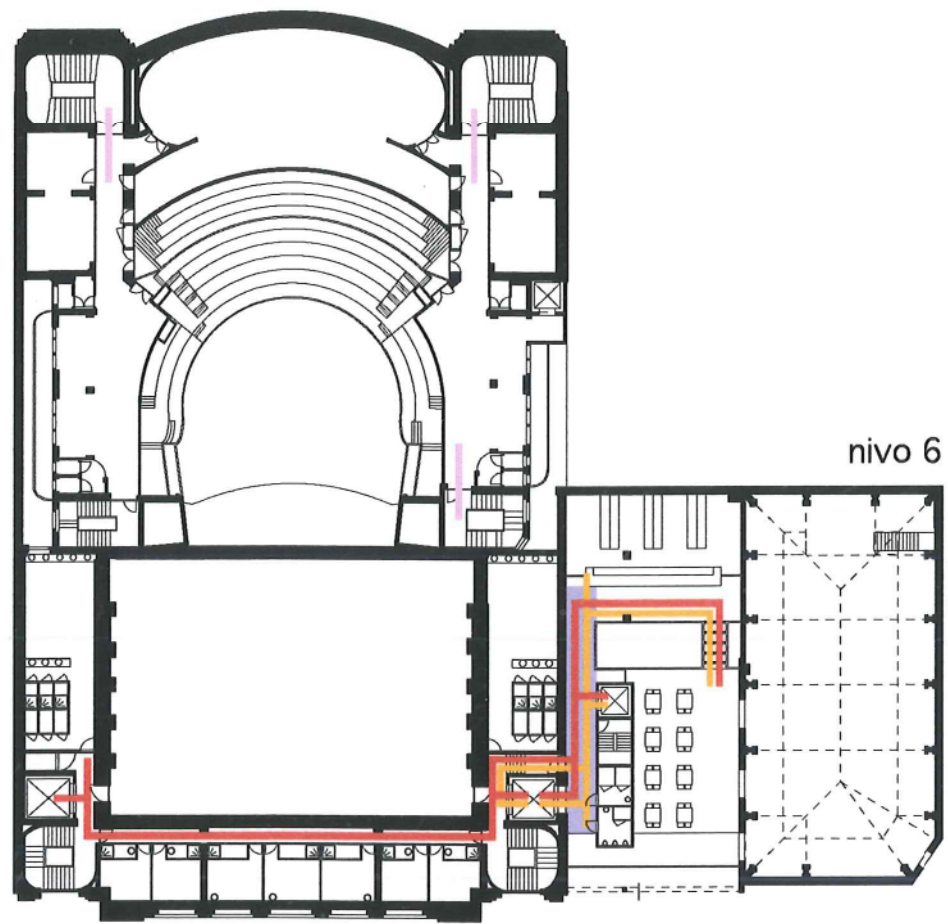
schaal 1/500

circulatie

centrale circulatie-as
deze as komt terug op alle nivo's en vormt een bufferzone tussen de artiesten -en personeels-functies

- personeel
- artiesten
- publiek

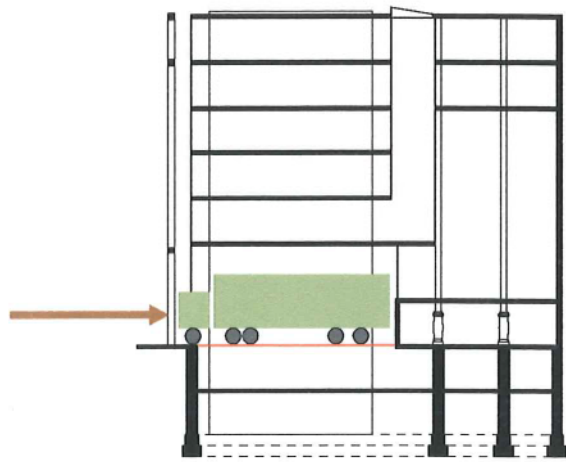

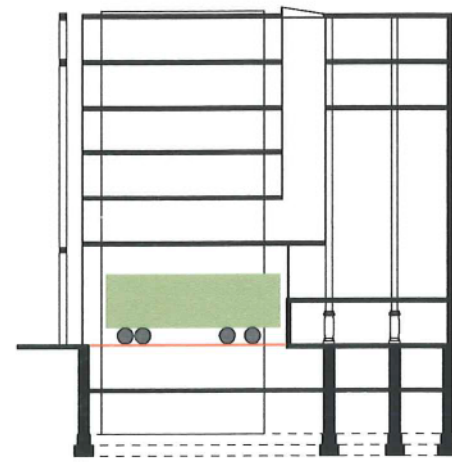
circulatie

decor -en goedertransport
binnen het gebouw

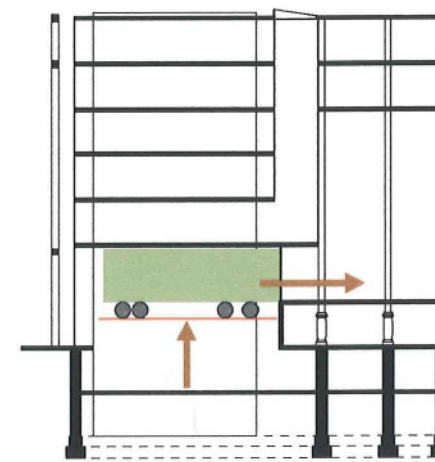
- laadplatform
- decor
- vrachtwagen

stap 1

stap 2

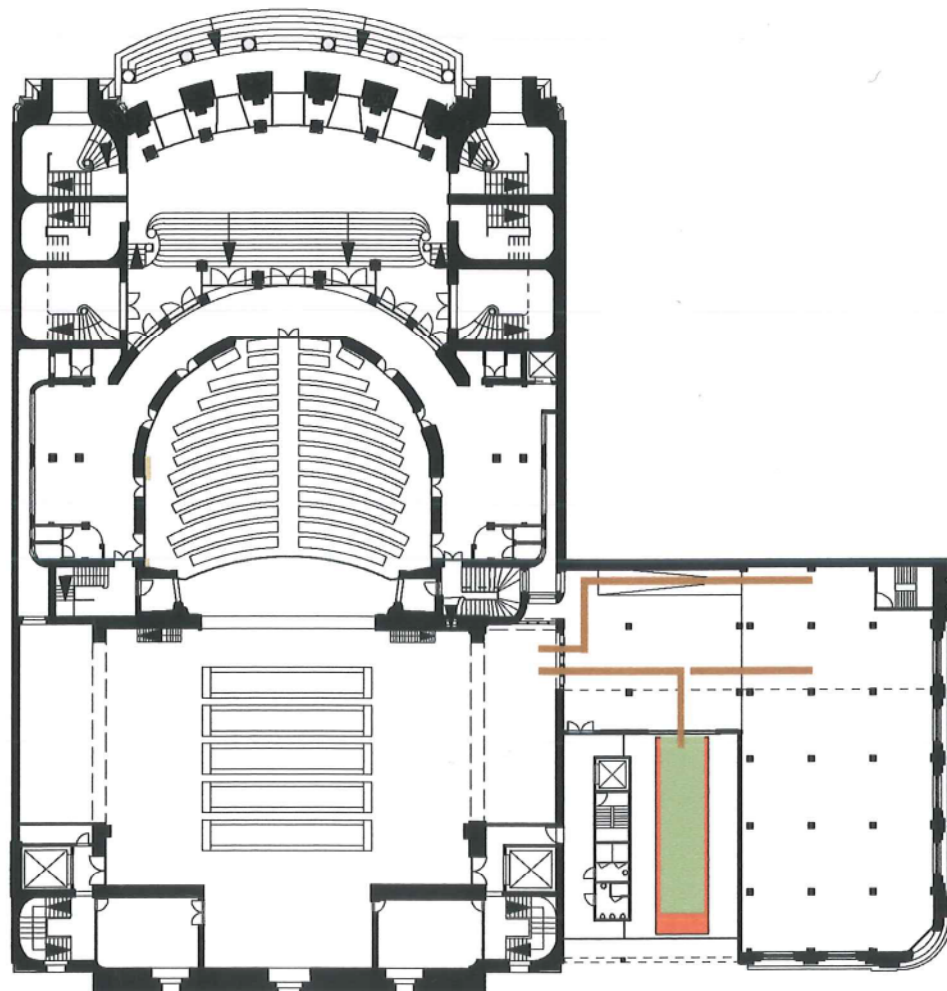
stap 3

stap 1: vrachtwagen rijdt
achteruit binnen op platform

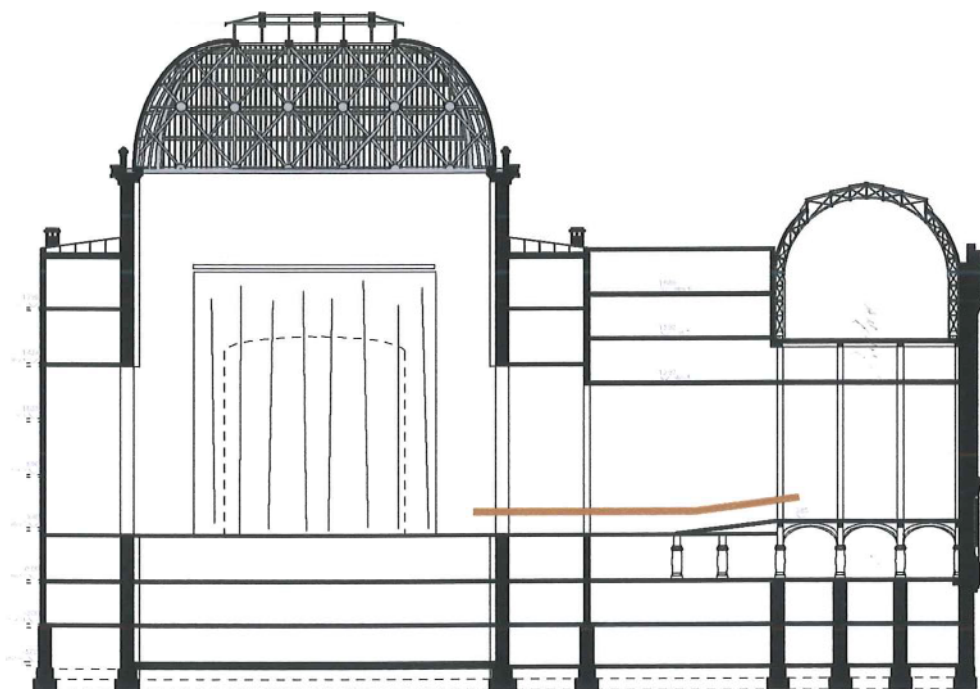
stap 2: cabine wordt losge-
koppeld

stap 3: laadbak wordt met
lift tot op het nivo van de
scène gebracht

stap 4: decorstukken kun-
nen worden uitgeladen
-naar scène: op karren
-naar magazijn: via takel of
hellend vlak

stap 4

schaal 1/500

oper Antwerpen
15 januari 2002

visualisatie

oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

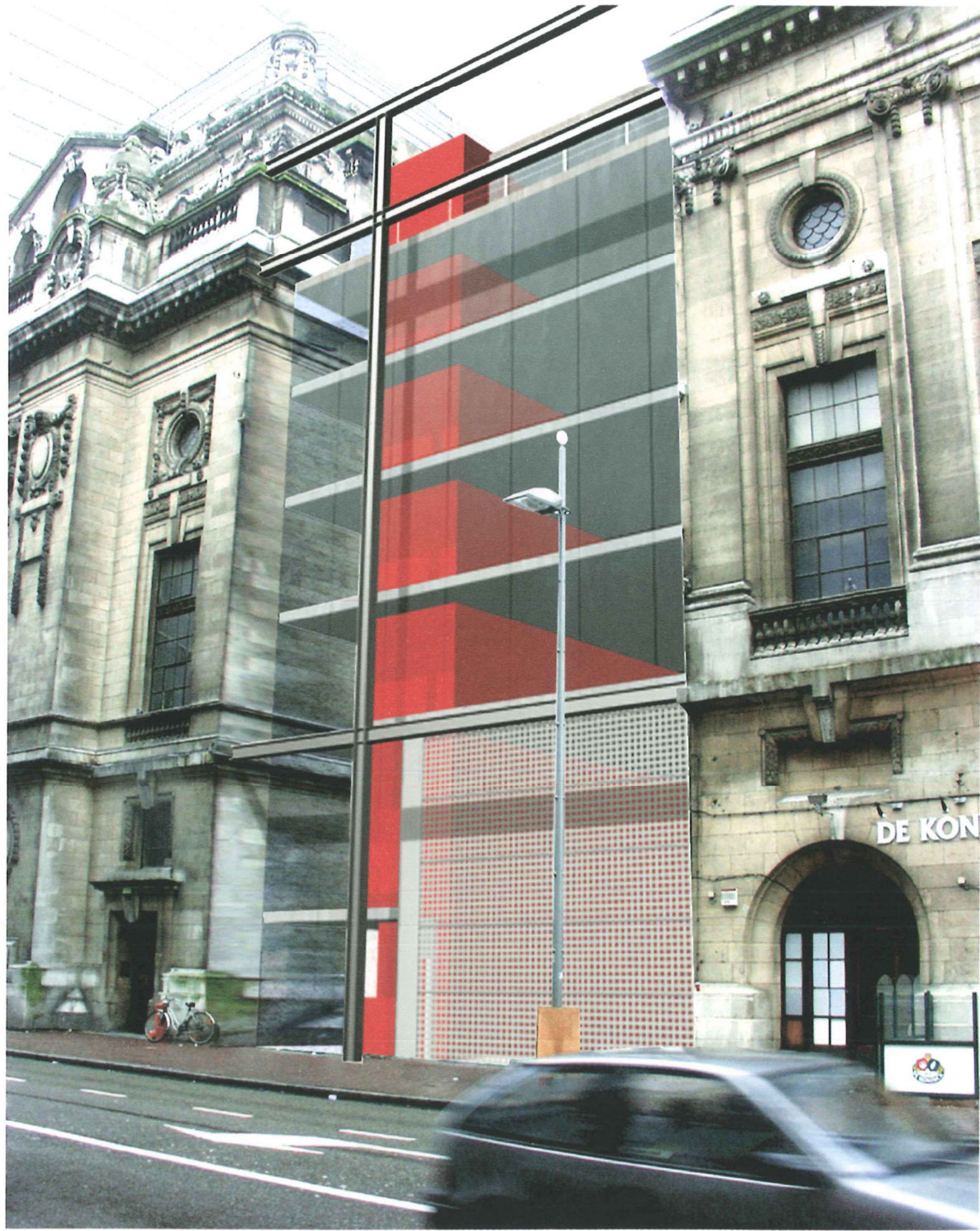

gevel

oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

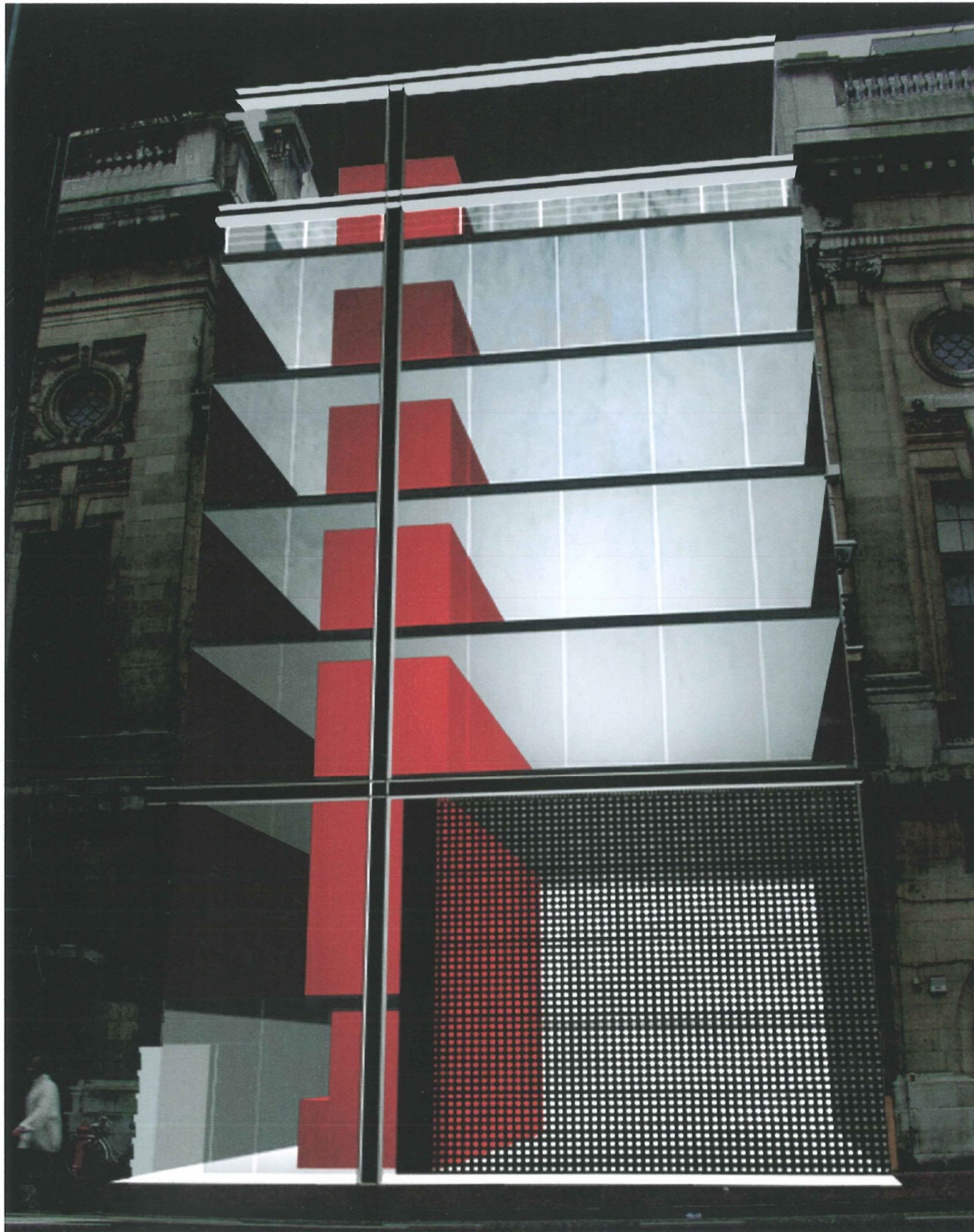

gevel

oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

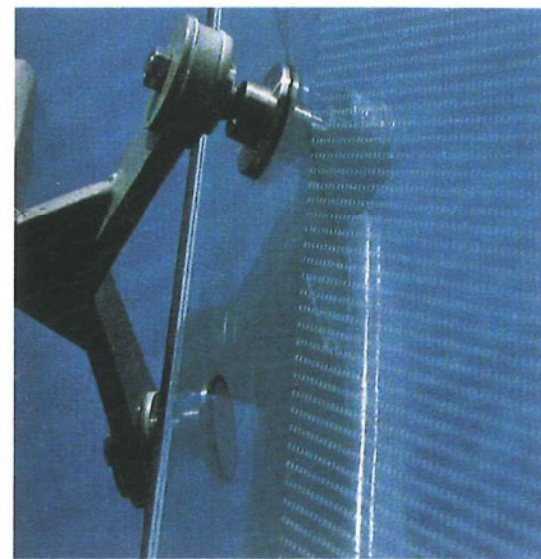
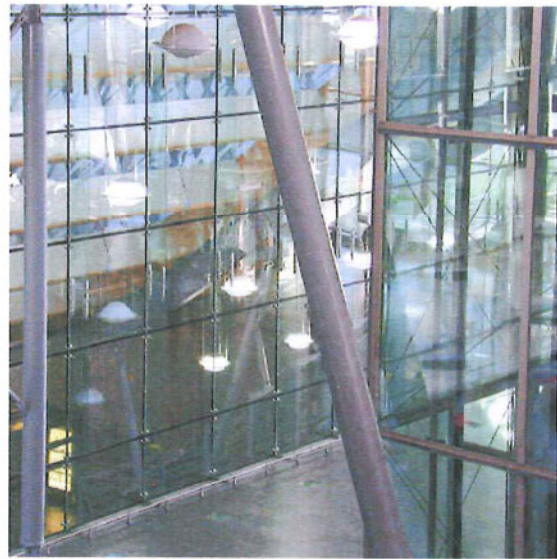
gevel

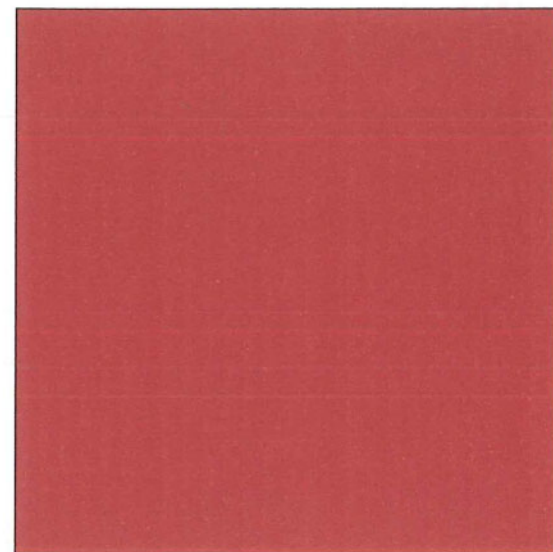
oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

materialen

1. glazen gevel geplaatst achter de stalen structuur
2. detail spiderconstructie
3. zicht naar boven in de lichtvide
4. rode kleur voor volume met verticale circulatie en sanitair
5. groen voorzien op het dakterras

nota's

oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

uitgangspunten op basis van projectdefinitie

De opera is een gebouw met historische en culturele waarde. Sinds haar bouw heeft de opera een culturele rol vervuld. Het is dan ook van belang om dit cultureel-historisch element te laten bestaan en te versterken door het integreren van een nieuw gegeven, en hierdoor de Vlaamse Opera nog meer uitstraling te geven.

Het operagebouw telt jaarlijks ca 55.000 bezoekers. Achter deze bezoekers schuilt een heel aantal gebruikers, die dagelijks in de weer zijn in het gebouw en werken met het gebouw om ervoor te zorgen dat het operagebeuren op een professionele manier gebracht wordt. Verscheidene mensen komen aldus in contact met de opera: bezoekers, artiesten, personeel, techniekers,... Aan elke gebruikersgroep dient evenveel aandacht geschonken worden daar ze elkaar nodig hebben om de opera te kunnen laten werken. Belangrijk is dat de functies op de juiste manier worden vertaald naar de verschillende gebruikers van het gebouw.

Zowel de functies en organisatie, de ruimtelijkheid als de vormgeving van het operagebouw worden verwerkt tot een samenhangend geheel om zo de flexibiliteit als de culturele duurzaamheid te optimaliseren.

Na analyse van de interne werking van de opera, na eerste gesprekken met de diverse gebruikers, en het verwerken van het opgegeven programma werden in dit schetsontwerp de bestaande en de nieuwe functies onderverdeeld in ruimten die we kunnen definiëren als enerzijds ruimten waar er geen natuurlijk licht mag aanwezig zijn, bv de scène, het zijtoneel, de zaal, ... en anderzijds ruimten waar natuurlijk licht mag of moet aanwezig zijn, bv kantoren, loges, ...

De functies worden op een ruimtelijke wijze georganiseerd om een zo groot mogelijke flexibiliteit te garanderen.

Het historisch gedeelte wordt gerestaureerd en aangepast aan hedendaagse comforteisen van zowel de bezoekers als de mensen achter de schermen. Bepaalde functies in het bestaande gedeelte worden verplaatst, de dichtgeslibde gangen worden vrijgemaakt en nieuwe open ruimte wordt gecreëerd daar waar mogelijk.

In het nieuwe gedeelte vormt een volume de scheiding tussen de centrale circulatie-as en de flexibele open ruimte op elke verdieping. De nieuwe open ruimte zorgt er voor dat er een volwaardige schakel ontstaat tussen de 2 oude gedeeltes van de opera.

Een lichtvide wordt voorzien in het nieuwe gedeelte. Deze vide is niet zomaar een leegte, maar wordt gezien als een ruimte waardoor het licht naar binnen wordt gebracht, en als ruimte voorzien waarbinnen een kunstobject kan ontworpen worden, in het kader van 'kunst in opdracht'. Dit kunstobject dient een functioneel object te zijn, dat het licht verder binnen kan dragen in de ontworpen ruimtes rond de vide. Door het kunstobject te voorzien in deze ruimte, wordt het zichtbaar op vele plaatsen in het gebouw, en kan men het vanuit verschillende standpunten, oogpunten en visies benaderen.

Door de combinatie van de lichtruimte/vide, glazen gevel en open ruimte wordt een ruimtelijke omgeving gecreëerd. Het volume waarin de verticale circulatie en de sanitaire voorzieningen zitten opgeborgen, wordt gematerialiseerd in een rode kleur. Deze kleur refereert naar het rode interieur van de zaal van de opera en geeft tegelijkertijd een visuele verbinding van de verscheidene verdiepingen, zowel zichtbaar vanaf de gevel als vanuit de lichtvide.

De aangepaste interne organisatie reflecteert een continue wisselwerking van het bestaande historische gedeelte met de nieuwe.

concept- nota

? →

concept- nota

De bestaande gebouwen in de Van Ertbornstraat die een visuele scheiding vormen in het beeld van het operagebouw worden afgebroken en vervangen door een nieuw gebouw. Om het karakter van de historische gevels te versterken en als een geheel te laten werken wordt er een stalen gevelstructuur aangebracht tussen de 2 bestaande gevels. De stalen structuur trekt de krachtlijnen van de historische gevels door. Tussen de massieve delen van het operagebouw vormt een licht glazen vlies de gevel van het nieuwe gebouw. De glazen gevel wordt teruggetrokken van de stalen structuur om deze nogmaals te versterken. De nieuwe ingrepen worden voorzien in hedendaagse materialen, zoals staal en glas, en contrasteren met de massiviteit van de gevels van de opera. 's Avonds vormt de nieuwe gevel een lichtpunt tussen de 2 donkere gevels met doorboring van de stalen structuur als link met het historische gedeelte.

Door de continue contrasten en/of wisselwerking tussen het historische en het nieuwe gedeelte fungeert de gevel van de opera als een eenheid.

oper **A**ntwerpen
15 januari 2002

nota culturele duurzaamheid

Het ontwerp is zo geconcipeerd dat de evoluties die zich afspelen binnen het culturele landschap zonder enige moeite integreerbaar zijn binnen de te renoveren en gerenoveerde verbouwing.

Het nieuwe volume is geconcipeerd volgens het principe van het vrije open plan. Dit maakt dat de binneninrichting per bouwlaag vrij en onafhankelijk kan ingericht worden, als bv één open ruimte, een verzameling van individuele ruimtes of een combinatie van beiden, afhankelijk van de eisen en de noden van de gebruikers. Enkel de verticale circulatie en de sanitaire kern vormen een vast gegeven, dat zich herhaalt op de verschillende bouwlagen.

Het oude volume, de zaal, de scène en de publieksgedeelten, worden ontdaan van hun latere ingrepen en gerestaureerd. De dichtgeslibde gangen rondom de zaal worden opnieuw vrijgemaakt ten voordele van de ruimtelijkheid en het publiek.

Het klassieke operagebouw wordt aangepast aan de hedendaagse werking en hedendaagse eisen en noden van een openbaar gebouw. Het gebouw dat een samengaan van oud en nieuw, historisch en hedendaags, klassiek en modern reflecteert, wordt een cultureel lichtpunt in de stad.

Het aangepaste operahuis dient de toekomstige culturele ontwikkelingen in zich te kunnen opnemen en verwerken, en te kunnen inspelen op nieuwe eisen, steeds rekening houdende met de lange cultureel historische weg die het gebouw al heeft afgelegd.

culturele duurzaam- heid

samenwerkingsverbanden

Het is de ambitie van het ontwerpteam, die allen ruime ervaring hebben met renovatiewerken in culturele schouwspelzalen, het operagebouw in Antwerpen aan te passen tot een hedendaags operahuis met nieuwe technische mogelijkheden, functies en accommodaties, en een nieuwe en aangepaste structuur te voorzien, die de toekomstige culturele ontwikkelingen in zich kan opnemen en kan verwerken.

nieuwbouw en restauratie

architectenburo Ro Berteloot
Sint Pietersnieuwstraat 109
9000 Gent

stabiliteit

Arcade
Rucaplein 4
2610 Wilrijk

referenties:

renovatie Horta te Antwerpen
renovatie Capitole te Gent

zie brochure in bijlage

technieken - akoestiek - theatertechniek

Technum nv
Leiepark 18
9051 Gent

referenties:

renovatie Vlaamse Opera te Gent
renovatie Minardschouwburg te Gent
renovatie KNS te Gent
renovatie de Singel te Antwerpen,

zie brochure in bijlage

samenwer- kingsverband

dit masterplan valt volledig onder de wetgeving van auteursrechten,
het mag noch in zijn geheel, noch gedeeltelijk gereproduceerd worden
zonder het uitdrukkelijk en schriftelijk akkoord van zijn auteur:
architectenburo ro berteloot

